

Innst. S. nr. 192

(2004-2005)

Innstilling til Stortinget fra næringskomiteen

St.meld. nr. 19 (2004-2005)

Innstilling fra næringskomiteen om marin nærings- utvikling Den blå åker

Til Stortinget

1. INNLEDNING

Sammendrag

Regjeringen legger med dette frem stortingsmelding om marin næringsutvikling - Den blå åker. Meldingen er en oppfølging av Stortingets vedtak i forbindelse med behandling av Innst. S. nr. 119 (2003-2004), jf. Dokument nr. 8:131 (2002-2003). Tiltakene det blir gjort rede for i meldingen skal bidra til en bærekraftig marin næring bestående av lønnsomme og omstillingsdyktige foretak med høy innovasjons- og nyskappings- evne.

I meldingen beskrives de utfordringer næringene i dag står overfor, og de konsekvenser dette medfører. Et siktemål med meldingen er å skape et grunnlag for felles virkelighetsforståelse mellom myndigheter og næringsutøvere, opinion og medier, og med dette en felles plattform som Norge kan bygge videre på for å fremme nasjonal næringsutvikling for et globalt marked.

Hvis dette lykkes, kan det innenfor marin sektor skapes varige og bærekraftige arbeidsplasser med interessante og varierte arbeidsoppgaver på en internasjonal arena. En av utfordringene er å sikre rekruttering av kunnskapsrike mennesker. Marin sektor krever i dag både bred og spisset faglig kompetanse på mange områder, og behovet for spisskompetanse på stadig flere felt er økende.

Regjeringen ønsker å fremme en politikk som vektlegger næringsutvikling, innovasjon, nyskaping og utvikling av sterke marine miljøer langs kysten. Det er etter Regjeringens syn behov for en dreining av politikken:

- Fra et råvareperspektiv til et forbruker- og markedsperspektiv.
- Sterkere fokus på den globale konkurransen som norske marine næringer opererer i.

For å bidra til å utvikle en levende kyst legger Regjeringen til grunn følgende hovedstrategier:

- Sikre det miljø- og ressursmessige grunnlaget for fremtidig verdiskaping langs hele kysten.
- Bidra til å redusere faktorer som i dag hindrer verdiskaping og konkurransekraft.
- Bidra til marin verdiskaping gjennom fokus på forskning, kunnskap og nyskaping.
- Fremme næringsutvikling på nye områder.
- Hensynet til ressurs og miljø vil være en grunnleggende premiss for næringsutvikling.

Dette medfører spesiell oppmerksomhet rettet mot tiltak for:

- Økt konkurransekraft og lønnsomhet gjennom strukturtilpasninger i flåte, havbruk og foredling.
- Forenkling av regelverk, og sikre at offentlig sektor er serviceinnstilt og koordinert.

Regjeringen legger stor vekt på at marin sektor skal ha rammebetingelser som er mest mulig like annet næringsliv. Dette er et bakenforliggende hensyn som påvirker utforming av regelverk og handlingsplaner i havbruk, fiske og marin sektor for øvrig.

Fiskeri- og havbruksnæringsens rammebetingelser preges i utgangspunktet av mye usikkerhet fordi næringen er basert på biologisk høsting og produksjon som i sin natur er ustabil. I tillegg til dette lever næringen med usikkerhet knyttet til handelshindringer på viktige markeder. De viktigste produktene konkurrer dessuten på et internasjonalt matvaremarked preget av ulike subsidie- og sektorinteresser. Denne usikkerheten, i begge ender av verdikjeden, er spesiell for marin sektor.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Olav Akselsen, Bendiks H. Arnesen, Grethe Fosli og Aud Gaundal, fra Høyre, Silja Ekeland Bjørkly, Ivar Kristiansen og Michael Momyr, fra Fremskrittspartiet, Øystein Hedstrøm og Lodve Solholm, fra Sosialistisk Venstreparti, Åsa Elvik og Inge Ryan, fra Kristelig Folkeparti, May-Helen Molvær Grimstad og Einar Steensnæs, og fra Senterpartiet, Odd Roger Enoksen, viser til St.meld. nr. 19 (2004-2005) om Marin næringsutvikling - Den blå åker, og mener at meldingen gir en bra beskrivelse av forhold knyttet til den marine næringen, men komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, hadde sett det som en fordel dersom meldingen i større grad hadde belyst helheten i situasjonen for våre kystsamfunn.

Komiteen viser til at havområdene innenfor Norges økonomiske sone er 6 ganger så store som det landområdet vi står over og at Norge er et av de land i verden med lengst kystlinje i forhold til folketallet. I Nord-Norge bor 90 pst. av befolkningen mindre enn 4 kilometer fra kysten, og i Sør-Norge bor over 90 pst. av befolkningen mindre enn en times reisetid fra kysten.

Komiteen mener at nærheten til havet er avgjørende for vår nasjonale rikdom og velferd. Skipsfarten har gjennom årene hatt stor betydning for å sikre landet eksportinntekter. Olje- og gassforekomstene i havområdene utenfor kysten gir Norge ufattelige inntekter. Fiskerinæringen er vår nest største eksportnæring.

Komiteen viser til at landets mest helhetlige og slagkraftige næringsmiljøer ligger langs kysten. Det er også her vi finner noen av de største mulighetene. Analyser viser at vi ved en aktiv utvikling av de mulighetene som ligger i petroleumsnæringen, kan øke landets verdiskaping med 2 000 mrd. kroner de neste 50 årene. Andre analyser viser at det er mulig å øke havbruksvirksomheten slik at den samlede verdiskapingen i fiskeri- og havbruksnæringen kan økes til et nivå på opp mot 340 mrd. kroner over 30 år. Dette er imidlertid en utvikling som ikke kommer av seg selv eller gjennom vekst i markedet alene. Dette krever målrettet offentlig satsing blant annet gjennom satsing på forskning.

Komiteen er med bakgrunn i dette enig i Regjeringens visjon om at Norge skal ha en levende kyst, preget av et dynamisk og bærekraftig næringsliv, innovasjon og verdiskaping.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener at St.meld. nr. 19 (2004-2005) om Marin næringsutvikling gir en god beskrivelse av situasjonen for de marine næringer, ikke minst gir meldingen en god forståelse for den globale konkurransesituasjon næringen opererer under. Disse medlemmer vil påpeke at de marine næringene er blant de mest konkurranseutsatte næringer vi har i Norge, og hovedvekten av produksjonen går til eksport. Markedsforståelse

og markedsadgang er derfor etter disse medlemmers oppfatning sentrale stikkord for en ønsket utvikling i næringen. Med rammevilkår som bidrar til å øke markedsforståelsen og som bidrar til å sikre lønnsomme bedrifter, vil kystsamfunnene stå sterkere rustet til å møte den globale konkurransesituasjonen.

Disse medlemmer vil understreke det verdiskapningspotensial som ligger i de marine næringene. Det forutsetter imidlertid at de marine næringene gis rammevilkår til å operere i en stadig mer global konkurransesituasjon.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil videre fremheve viktigheten av å skille fiskeri- og distriktpolitikk slik at rammevilkårene for næringen får en markedsfokus på linje med andre ordinære næringer. Disse medlemmer mener en slik endring er en forutsetning for å utnytte verdiskapingspotensialet i næringen til beste for næringen selv og for kystsamfunnene.

2. FORBRUKER- OG MARKEDSFOKUS

Sammendrag

Norge er en av verdens største eksportører av sjømat. Norske eksportører selger årlig mer enn 2 000 ulike marine produkter som eksporteres til mer enn 150 land hvert år. Forbrukertrender på verdensmarkedet med vekt på sunn og bærekraftig produksjon går i Norges favør. Etterspørselen etter sjømat er økende, og potensialet er stort.

Fremveksten av sterke multinasjonale supermarkedkjeder og effektive internasjonale leverandører har i løpet av få år skapt en ny konkurransearena. Dagens internasjonale sjømatmarked bærer preg av å være kjøpers marked. De relativt få kjøperne har omfattende og tydelige krav til leverandører og muligheter til å velge blant store og små leverandører i en rekke land. Leverandører som ønsker å være med i denne konkurransen må kunne tilpasse seg disse kravene.

I forhold til supermarkedkjedene i de store industrilandene er de norske sjømateksportørene små. Tilsvarende er norske produsenter også relativt små sammenlignet med sjømatprodusenter i andre land. Det er i dag over 550 foredlingsbedrifter og mer enn 500 aktive eksportører av fisk i Norge. Eksporten, og mye av virksomheten for øvrig, domineres imidlertid av en håndfull selskaper som i norsk marin sammenheng fremstår som store, men som er små i internasjonal sammenheng. Den tradisjonelle omsetningsformen for fisk har vært omsetning i spotmarkedet. I dette markedet er som regel priskonkurranse det viktigste konkurranseparameteret. Langsiktig kontraktssalg stiller andre krav enn spotomsetning når det gjelder markedskontakt og markedsforståelse.

Kjedene ser det som viktig med en jevnlig lansering av nye produkter for å opprettholde og skape interesse og helst øke den totale omsetningen. Dette krever betydelige ressurser fra leverandørenes side i form av utviklingskostnader samt kostnader til dokumentasjon og lanseringskampanjer. Bredde i produktsammenset-

ningen og sikkerhet i leveransene også utenfor sesongen foretrekkes ofte av de større matvarekjedene. Tilleggsinformasjon som f.eks. miljømerking, kvalitetsstandarder, merking av fangstdato og fangstfelt o.l. kan utgjøre konkurransefortrinn. Det avgjørende for supermarkedene er ofte hvor stor fortjenestemargin det er mulig å oppnå per hyllemeter. Selv om størrelse og volum i slike sammenhenger vil kunne spille en mindre rolle, vil det likevel ofte være slik at de internasjonale matvarekjedene foretrekker å forholde seg til få, store leverandører som kan tilby både volum og et bredt produktsortiment.

De problemstillinger og trender som er beskrevet ovenfor gjelder i like stor grad for det norske markedet. Sjømatprodusentene klarer ikke i tilstrekkelig grad å tilfredsstille kjedenes behov med hensyn til leverings-sikkerhet og produktsortiment etc.

Komiteens merknader

Komiteen viser til at Norge ligger tett opptil verdens mest produktive havområder. Det gir helt unike muligheter for å bringe på land sjømat av høy kvalitet. Samtidig har vi en lang kystlinje med rene havområder som egner seg for havbruk.

Komiteen mener at Norge har et unikt fortrinn ved sin nærhet til ferskt råstoff av høy kvalitet, og at norsk fiskerinæring av den grunn må utvikle en strategi som bygger på det fortrinnet vi her er i besittelse av.

Komiteen mener videre at Norge må sikte mot å være verdens fremste leverandør av høykvalitets fiskeprodukter. Førsteklasses ferskt råstoff kan både være grunnlag for ferske foredlede produkter, for tradisjonelle produkter som tørrfisk og klippfisk, og for foredlede produkter som fryses etter bearbeidelse. En slik strategi forutsetter imidlertid nødvendige grep. For det første at leveransene av ferskt råstoff må ha prioritet. For det andre at vi sikrer nivået på kvaliteten ved at det innføres en sertifiseringsordning for selskaper som vil levere under felles norsk markedsprofil. De ulike delene av næringen må i langt større grad sees i sammenheng. Aktiviteten i flåten må endres slik at en jevner ut svingningene i ressursgrunnet. Hensynet til kvalitet og markedsmuligheter må tillegges vekt i reguleringen av fisket. Fokus må flyttes til hvordan vi kan styrke vår konkurransevne i det internasjonale marked og få størst mulig utbytte av hver kilo fisk. Både for å kunne utnytte fortrinnet ved tilgang på ferskt råstoff og for å få bedre utnyttelse av kapasiteten i fiskeindustrien, er det behov for å jevne ut svingningene i leveransene.

Komiteen ser et behov for ytterligere å styrke forskningen på områder som markeds kunnskap, markedsrettet produktutvikling, oppdrett av nye arter og marin bioteknologi. Komiteen viser ellers til Regjeringens målsetninger gjennom St.meld. nr. 20 (2004-2005) - Vilje til forskning hvor disse områdene er omtalt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er viktig at næringen gis rammevilkår som er forutsigbare og markedsfokuseret, noe som forutsetter et skille mellom fiskeri- og distriktspolitikk.

Forutsigbarhet med hensyn til prising, kvantum og timing er viktig for å sikre en positiv og markedsrettet utvikling i næringen.

Disse medlemmer støtter derfor Regjeringen i at det bør opprettes en frivillig merkeordning for å sikre at kvaliteten på norsk sjømat har et høyt nivå. En slik ordning vil medføre at de bedrifter som slutter seg til ordningen vil kunne operere under en felles norsk markedsprofil, og derigjennom være et tiltak som bidrar til å styrke kvalitetsfokuset i næringen. Disse medlemmer vil også fremheve viktigheten av at det fokuseres på hvordan reguleringer og høstingsstrategier kan bli mer markedsrettede.

3. MARINE NÆRINGER I ET REGIONALT PERSPEKTIV

Sammendrag

Sysselsettingen i fiskeindustri og havbruksnæringen har vært preget av stor grad av stabilitet i perioden fra 1985 og frem til i dag. Antall sysselsatte i fiskeflåten har blitt redusert i samme periode.

Marine virksomheter og næringsmiljø må ha et kontinuerlig fokus på nyskaping og utvikling. De bedrifter/miljøer som opererer i et samspill med andre bedrifter og kunnskapsmiljøer har bedre forutsetninger for å lykkes i en global konkurransesituasjon. Geografisk nærhet letter et slikt samspill. Ved å legge til rette for fremvekst av sterke regionale miljøer, vil den samlede konkurransekraften i marin sektor styrkes. Regjeringen vil derfor legge til rette for en innovasjonspolitik der man utnytter regionale fortrinn for å styrke vår globale konkurransekraft.

Fiskeri- og havbrukspolitik har tradisjonelt sett vært preget av sterke geografiske føringer og virkemidler. Det ligger også fordelingsmessige føringer innbakt i dagens marine forvaltning. Gjennom reguleringer, kvoteordninger og landingsbestemmelser påvirkes fordelingen mellom regionene. Fra 1930-tallet er deltagelsen i fisket begrenset, første gang gjennom trålloven. Dette har ført til endringer i flåtesammensetningen, de siste 15 årene også med adgangsbegrensende tiltak for kystflåten. Tiltakene er innført både av hensyn til fiskeressursene og av økonomiske grunner. Utviklingen har i hele perioden gått i retning av færre og mer effektive fartøy. Den økte globaliseringen har ført til et økt fokus på lønnsomme verdikjeder.

Kostnadsnivået på transport av fisk har stor betydning. Å redusere fremføringstiden fremstår i dag som en av de største utfordringene. Fersk fisk forringes raskt. Ny kunnskap om emballasje og oppbevaring av ferske produkter kan bidra til å endre prioriteringen mellom transportmidler. I dag transporteres fersk fisk hovedsakelig på vei, og i noen grad med fly. Sjøtransport dominerer frossenfisksegmentet og transport av konvensjonelle produkter.

Kapasitets- og miljølempene knyttet til overbelastning av EUs veinett gjør det realistisk å forvente økte kostnader ved biltransport i Europa. Det bør derfor planlegges for vesentlige overføringer av transport av gods fra vei til sjø og bane. Utvikling av de nasjonale

havnene, og av effektive tilførselskanaler til disse, er relevante tiltak for å nå målet om økt transport av varer på sjø.

Argumentene for videre investeringer i transportinfrastruktur knyttes opp til utviklingen i bosettingsmønstre og næringsutvikling generelt. Utviklingen i øvrige samfunnsforhold vil påvirke mulighetene til å opprettholde og videreutvikle tilfredsstillende infrastruktur på steder der marine bedrifter er lokalisert. En vellykket utforming av politikken på området avhenger derfor av at infrastruktur og marin næringsutvikling sees i sammenheng.

Regjeringen fremmer i St.meld. nr. 24 (2003-2004) Nasjonal Transportplan 2006-2015 forslag om å videreføre innsatsen rettet mot fiskerihavner.

Regjeringen vil gjennomgå søkekriteriene for fylkene vedrørende midler til statlig fiskerihavneutbygging, og statlig tilskudd til fiskerihavneutbygging. Det vil særlig bli fokus på:

- Næringsklynger (sammensatt næringsaktivitet/bedrifter i tilknytning til havnen).
- Kommunenes utviklingsplaner (kommunedelplaner, arealplaner, etc.).
- Midlene til fiskerihavner sees i sammenheng med offentlig finansiering av prosjekter på landsiden.
- Tiltak for å kunne få raskere gjennomføring og ferdigstilling av prosjekter, bl.a. ved å konsentrere de statlige midlene om færre prosjekter.

Teknologisk utvikling har ført til at nærhet til ressursene i dag betyr mindre for valg av lokalisering av marin virksomhet enn tidligere, mens andre lokaliseringsfaktorer øker sin relative betydning. Tilgang til kompetent arbeidskraft er en slik faktor.

Kapitaltilgang i såkorn-/venturefasen synes videre å være en flaskehals for utviklingen av nye næringsområder i marin sektor. En sunn og lønnsom sjømatnæringsområde som opererer innenfor gode og forutsigbare rammebetingelser vil på sikt trekke til seg både den nødvendige kompetanse og kapital. Dette må være en sentral målsetting og premiss for vurdering av sektorens kapitalbehov. Innovasjon Norge har i 2004 analysert geografiske variasjoner i kapitalmarkedet. Rapporten fra Innovasjon Norge er sammenfallende med det inntrykk som aktører i næringen har formidlet. Private finansieringsinstitusjoner er avventende med å gå inn på nye områder, og flere vedlikeholder eksisterende kundeportefølje uten å etablere nye kundeforhold. De krever dessuten en høyere andel egenkapitalfinansiering enn for få år siden. Sentralisering av finansielle miljø skaper i tillegg større avstand mellom næringsaktørene og de finansielle aktørene, og reduserer bankenes muligheter for personlig kjennskap til aktører og næringen.

Komiteens merknader

Komiteen ser mange muligheter for Kyst-Norge. Men betydningen for sysselsetting og bosetting avhenger av viljen og evnen til å omdanne ideer og muligheter til lønnsom næringsvirksomhet. Derfor blir innsat-

sen for å støtte opp om nyskaping og næringsutvikling avgjørende for å gjøre muligheter til virkelighet.

Komiteen mener at både for næringsliv og privatpersoner vil tilgang på arbeidsplasser for begge kjønn, gode boliger, gode velferdstilbud, gode kommunikasjonsløsninger og et bredt spekter av servicetilbud være avgjørende for om stedet er attraktivt for lokalisering. Mange steder vil ikke kunne gi et så bredt og variert tilbud som ønskelig. Imidlertid vil det ofte være tilstrekkelig at bredden i tilbudet finnes i regionen. Utvikling av robuste arbeids-, bolig- og serviceregioner vil derfor kunne gi regionen som helhet større kraft.

Komiteen mener derfor at det må utvikles robuste regioner.

Komiteen viser til at avstandene er en betydelig ulempe for distriktene. Dette forsterkes ved at klimaet vinterstid ytterligere forverrer fremkommeligheten. Både for å bedre tilgjengeligheten og for å redusere kostnadene, er det derfor viktig å redusere avstandshindrene. Et godt transporttilbud er viktig for å sikre tilgangen til markedene og for å dekke næringslivets øvrige behov.

Komiteen ser det som svært viktig at det blir satt inn tiltak for å fjerne flaskehals som hindrer fremkommeligheten på vegene, for eksempel utbedring av vegstrekninger med lav bæreevne eller stor rasfare.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, mener at utbyggingen av stamvegnettet må prioriteres slik at flaskehals fjernes, og en får en gjennomgående stamvegstandard. Det er også viktig at det raskt skjer utbedringer av fylkesveger i distrikter hvor det er dårlig bæreevne og standard, slik at ikke transportproblemer skaper unødige hindringer og kostnader for næringslivet i distriktene. Her må staten bidra på en måte som sikrer verdiskaping og bosetting i alle deler av landet.

Komiteen viser til behandlingen av St.meld. nr. 24 (2003-2004), Innst. S. nr. 240 (2003-2004) - Nasjonal transportplan 2006-2015 og at problemstillinger rundt samferdselsspørsmål belyses der. Komiteen viser til at partienes standpunkter er nøye redegjort for i den innstillingen.

Komiteen er enig i at effektive og trygge fiskerihavner er en viktig forutsetning for verdiskaping og bosetting langs kysten. Videre ser komiteen det som avgjørende med gode logistikk- og transportløsninger for å kunne utnytte det fortrinn som ligger i tilgangen til ferskt fiskeråstoff. Gode fiskerihavner er en forutsetning for landing av fisk. Lokale havner vil også være avgjørende for utvikling av havbruk.

Komiteen mener at elektronisk kommunikasjon gir muligheter for å fjerne vesentlige deler av avstandsulempene i kystdistriktene og andre deler av Distrikts-Norge.

Dette forutsetter imidlertid etter komiteens mening at næringslivet i distriktene må sikres tilgang til telenett med høy hastighet. Og det forutsetter at den nye teknologien brukes bevisst til å skape utvikling i distriktene.

Komiteen viser til behandlingen av St.meld. nr. 49 (2002-2003), Innst. S. nr. 133 (2003-2004) - Breiband for kunnskap og vekst. Komiteen viser til at partienes standpunkter er nøye redegjort for i den innstillingen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil fremheve at tradisjonelt har det i mange kystsamfunn vært et sterkt initiativ og en evne til å etablere nye bedrifter. Fremveksten av norsk havbruksnæring er et godt eksempel på hvordan privat initiativ har utviklet sterke bedrifter og næringer. Disse medlemmer vil fremheve at det også i tiden fremover vil være behov for at nye ideer blir omdannet til forretningsmessige løsninger. For å skape sterke og robuste kystsamfunn er det viktig at myndighetene fokuserer på å gi rammevilkår som skaper grunnlag for lønnsomme bedrifter. Disse medlemmer mener dette gjøres ved at marine næringer i større grad gis rammevilkår på linje med ordinære næringer og at det skiller mellom nærings- og distriktpolitikk.

Disse medlemmer er opptatt av at kystsamfunnene skal ha en god infrastruktur. For næringslivet er det viktig å utvikle god infrastruktur for å styrke transporten, men det er også viktig at det investeres i elektronisk kommunikasjon og i gode fiskerihavner i tilknytning til fiskeindustrien. Disse medlemmer mener derfor det må satses betydelig sterkere på å forbedre veistandarden og på å sikre gode veiløsninger. For mange av de bedriftene som er lokalisert til kysten er det reelt sett ingen alternativer til biltransport.

4. MARIN SEKTORS POTENSIAL

Sammendrag

Verdens befolkning var i 2003 på om lag 6,3 mrd. og befolkningen øker med 1,2 pst. årlig. Mer enn én mrd. mennesker har fisk som sin viktigste proteinkilde. Gjennomsnittlig konsum per person på verdensbasis har økt fra 9,4 kg i 1963 til rundt 16 kg i 2001, dvs. med nesten 70 pst. Det er antydnet at konsumet av sjømat på global basis kan komme til å øke til mellom 19 og 21 kg per person (rundt vekt) innen 2030 (FAO).

EU-markedet er det viktigste markedet for norsk fisk og fiskeprodukter. I tillegg øker eksporten til Russland sterkt. For norske sjømatprodusenter antas det også å ligge et betydelig uutnyttet potensial i hjemmemarkedet.

Mulighetene i marin sektor vil henge sammen med troverdighet på områder som miljøfokus, bærekraftig forvaltning, kvalitet og etisk standard. Dette må være basert på vitenskapelig dokumentasjon og sporbarhet. Et slikt miljøfokus vil styrke norsk fiskeri- og havbruksnæring i den internasjonale konkurransen.

Innenfor verdikjeden for fiske og fangst ligger det omfattende muligheter til høyere langsiktig verdiskaping gjennom bedre strukturtilpasninger og sterkere fokus på kvalitet både i flåte og landindustri. Det er spesielt viktig at biproduktene tas vare på. Gjennom markedsarbeid, merkevarebygging, dynamisk produktutvikling, utnyttning av nærmarkeder for ferskfisk og

ytterligere automatisering ligger det et potensial for å øke verdiskapingen og bearbeidingsgraden i Norge.

Det ligger videre store muligheter i utvikling av oppdrettsarter som kveite, steinbit, skjell og kråkeboller m.m. Havbeite, dvs. mer ekstensive former for oppdrett, er i oppstartsfasen. Foreløpig vurderes hummer og stort kamskjell som de mest aktuelle artene i havbeite.

I verdikjeden for oppdrett av laks og ørret ligger det også fremdeles betydelige muligheter for økt verdiskaping. Mulighetene ligger i bedre utnyttelse av markedsmulighetene, høyere grad av bearbeiding i Norge, produktutvikling og fortsatt fokus på faktorer som reduserer kostnader.

Bioteknologi er et område i sterk vekst. De fleste land som satser på bioteknologi har konsentrert seg om produkter i tilknytning til for eksempel legemiddellindustrien. Marin bioteknologi har imidlertid ikke fått noe særskilt fokus i disse satsingene og dette åpner et mulighetsrom for en marin kunnskapsnasjon som Norge. Gjennom en målrettet satsing på marin bioteknologi har Norge muligheten til å få et forsprang og danne grunnlaget for en kunnskapsbasert regionalt forankret fremtidsnæring i Norge.

Reiseliv generelt og ikke minst kystturisme basert på kultur og naturopplevelser antas å ha et betydelig vekstpotensial. I løpet av 1990-tallet har fisketurisme vokst frem til å bli en viktig del av det norske reiselivsmarkedet. Antall turister som kom til Norge i 2000 i forbindelse med fritidsfiske er anslått til omlag 224 000, med en beregnet årlig vekst på om lag 35 000 personer.

Komiteens merknader

Komiteen er enig i at potensialet for videre vekst i marin sektor er stort og at mulighetene er mange, men for å kunne utnytte dette potensialet må det satses mer på forskning og utvikling både for å bedre utnyttelsen av råstoffet og for å gi markedet det som etterspørres.

Komiteen mener at en viktig forutsetning for å nå disse målene er at samspillet mellom råvareleverandørene og foredlingsindustrien fungerer best mulig.

Komiteen viser til at den marine næringen er spredt langs hele kysten og at aktiviteten er viktig for å videreføre hovedtrekkene i bosettingsmønsteret. Fiskeri- og havbruksnæringen hadde en eksportvekst på om lag 300 pst. fra slutten av 80-tallet til slutten av 90-tallet. Det forventes at det globale matforbruket fordobles de neste 20 årene. Med en forventet vekst i sjømatens andel av matkonsumet, vil markedsmulighetene for norsk fiskerinæring økes betydelig i årene framover. Begrensningene i ressursene av villfisk gir særlige muligheter for vekst innen havbruk. Norge ligger fremst i verden i utvikling av sjøbasert havbruk. I tillegg er markedsmulighetene for marin bioteknologi raskt voksende.

Komiteen ser det som et mål at Norge i framtida skal være verdens fremste sjømatnasjon, noe som forutsetter en vesentlig sterkere og mer strategisk satsing i utvikling av sektoren.

Komiteen viser til at flere bestander av sjøpattedyr i norske farvann nå er meget robuste og trenger økt beskatning. I forbindelse med behandling av St.meld. nr. 27 (2003-2004) om Norsk sjøpattedyrpolitikk gjorde Stortinget følgende vedtak:

"Stortinget ber Regjeringa snarast råd auke det årlege uttaket av vågekval vesentlig i høve til dagens nivå, og i tråd med tilrådingar frå norske forskarar".

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, er ikke tilfreds med oppfølgingen av dette vedtaket, og mener at mer må gjøres for å øke uttaket, slik Stortingets vedtak legger opp til.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at det tidligere år har vært vanskelig å ta hele vågehvalkvoten. Disse medlemmer er fornøyd med at Regjeringen har lagt til rette for en smidigere gjennomføring av årets fangst.

Medlemene i komiteen fra Sosialistisk Venstreparti viser til sine merknader i St.meld. nr. 27 (2003-2004) om Norsk sjøpattedyrpolitikk. Disse medlemmene mener at Stortinget på eigna vis skal involverast og høyrast i forkant av kvotefastesetjingar både for artar Noreg forvaltar saman med andre land og for artar Noreg einssidig fastset kvotane for. Slik kan ein sikre at forvaltninga er i samsvar mellom dei mål og intensjonane Stortinget trekker opp.

Komiteen viser også til de store problemene som er langs kysten på grunn av for stor bestand av kystsel, og mener at mer må gjøres for å få økt uttaket - jf. Stortingets behandling av Dokument nr. 8:65 (2001-2002).

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti er tilfredse med at støtten til fangst av kystsel er økt og at støtten bl.a. omfatter produktutvikling. Disse medlemmer mener at effekten av de iverksatte tiltak bør vurderes før flere tiltak innføres.

Komiteen synes det er positivt at det drives forskning på utnyttelsen av produktene fra sjøpattedyr, men tror det må satses langt mer på utnyttelse og salg av disse høyverdige produktene enn det som er tilfellet i dag.

Komiteen ser på turisme og reiseliv som et meget viktig bidrag til sysselsetting og bosetting i kystdistriktene. Næringen omfatter et mangfold av transport, overnatting, servering, formidling og attraksjoner. Reiselivsnæringen er Norges tredje største eksportnæring etter petroleumsnæringen og fiskerinæringen. Utlandinger kjøper årlig norske reiselivstjenester for rundt 23 mrd. kroner, mens nordmenn årlig kjøper norske reiselivstjenester for rundt 33 mrd. kroner. Næringen sysselsetter rundt 150 000 personer. Den største delen av verdiskapingen i denne næringen skjer i byene knyttet til messer, konferanser og forretningsvirksomhet, men

relativt sett betyr imidlertid næringen betydelig mer for sysselsetting og bosetting i distriktene.

Komiteen er enig i at reiseliv generelt og ikke minst kystturisme basert på kultur og naturopplevelser, kan ha et betydelig vekstpotensial. Dette betinger imidlertid at næringen og myndighetene sammen utvikler en målrettet nasjonal reiselivsstrategi som følges opp. Derfor må reiselivsnæringen gjøres til et nasjonalt satsingsområde.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at en levende kyst forutsetter at bygdene er livskraftige og at kulturlandskapet ivaretas. For Hurtigruten og cruisetrafikken langs kysten er det helt avgjørende at reisen skjer langs en kyst med aktivitet og bosetting. Derfor er det så viktig at både fiskeri- og landbruksnæringene holdes i hevd med gode og trygge arbeidsplasser.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti vil fremme marin sektors store verdiskapingspotensial. For å øke verdiskapingen må marin bioteknologi videreutvikles, flere oppdrettsarter må kommersialiseres og eksisterende næringer som tradisjonelt fiskeri, foredlingsindustri og havbruk må utvikles for å møte den globale konkurransesituasjonen. Disse medlemmer mener marin sektors rammevilkår i større grad må få et markedfokus som anbefalt i meldingen.

Disse medlemmer ser at forskning og utvikling er viktig for at Norge skal nå de ambisiøse målene for de marine næringene. Disse medlemmer er derfor opptatt av at den samlede forskningsinnsatsen til de marine næringene styrkes. Disse medlemmer er opptatt av at den forskning som gjøres blir gjort på en mest mulig målrettet måte i samhandling med næringen.

5. MILJØ SOM RAMMEBETINGELSE

Sammendrag

Bærekraftig bruk av marine ressurser

Utnyttelse av hav og kystsone bør skje uten at det går på bekostning av naturgrunnlaget. Det må imidlertid aksepteres noen endringer, ellers vil næringsutvikling og lokalsamfunn langs kysten stagnere. Marin næringsutvikling er preget av stadige endringer og krever dynamiske og fleksible ordninger. Bærekraftig bruk må være et grunnleggende element i all aktivitet.

Tilgang til areal for næringsutvikling er viktig, og næringens arealbehov må vurderes i åpne prosesser som også ivaretar andre viktige samfunnshensyn. Det er viktig at arealdisponering som begrenser næringsutvikling skjer etter en helhetlig vurdering og blir evaluert på hensiktsmessig måte.

Regjeringen oppnevnte den 14. mars 2003 Havressurslovutvalget for å utrede et lovgrunnlag for forvaltning av levende marine ressurser og tilhørende genetisk materiale. Utvalgets forslag til ny lov skal

synliggjøre og ta hensyn til Norges folkerettslige forpliktelser i forvaltningen av marine økosystemer. Disse hensynene er også vurdert som en del av biomangfoldlovutvalget. Utvalget forventes å legge frem sin utredning i juni 2005.

Arbeidet med internasjonale miljøavtaler og -konvensjoner blir stadig viktigere for fiskeri- og havbruksnæringen. Disse avtalene setter i økende grad rammebetingelser i form av innarbeiding av miljøhensyn i forvaltning av marint miljø og levende marine ressurser. Problemstillinger som drøftes i disse sammenhengene inkluderer bl.a. såkalt listing av truede marine arter, inklusive fisk, i den hensikt å gi vedkommende art bedre beskyttelse, habitat- og områdevern for å beskytte viktige leveområder og tiltak mot andre negative miljøeffekter fra fiskeriene.

Det økte fokus på marine miljøspørsmål både hos publikum generelt og i internasjonale organisasjoner representerer både en utfordring og en positiv markedsmulighet for Norge. Norge har en god og streng forvaltning sett i et globalt perspektiv, og dette vil i økende grad bli nyttig i markedsføringen av norske produkter. For å utnytte dette konkurransemessige fortrinnet må vi imidlertid kommunisere vår miljøvennlige fiskeri- og havbrukspolitikk vesentlig bedre.

Opprettelse av marine beskyttede områder er et sentralt tema i den internasjonale debatten. Flere internasjonale konvensjoner og policyerklæringer som Norge har sluttet seg til, sier at det skal opprettes et nettverk av marine beskyttede områder innen 2012. Dette kan potensielt få betydelige konsekvenser for norsk fiskeriforvaltning. Fra norsk side er det derfor viktig fortsatt å engasjere seg i internasjonale miljøprosesser. Den internasjonale debatten omfatter vern og beskyttelse i områder både innenfor og utenfor nasjonal jurisdiksjon, og det er nå særlig fokus på behovet for vern utenfor de økonomiske sonene, dvs. på det åpne hav.

Fra norsk side anser vi at det er behov for en beskyttelse av særlig sårbare områder som bl.a. korallrev og dyphavs fjell mot skadelige fiskemetoder.

Rent hav

Norske kyst- og havområder kan betegnes som forholdsvis rene. De mottar imidlertid en viss belastning av miljøgifter, organiske forbindelser, spormetaller og radioaktive stoffer. Disse utlippene kan potensielt oppfattes å utgjøre en trussel mot fisk som trygg sjømat, og dermed være et betydelig hinder for næringsutvikling. Utslipp av miljøgifter og annen forurensning til norske havområder skjer både gjennom lokale, landbaserte utslipp, utslipp fra petroleumsvirksomhet og gjennom utslipp fra skip, men det meste bringes til våre farvann med luft- og havstrømmer etter utslipp i andre deler av verden. Skal vi lykkes med å opprettholde et rent havmiljø, må vi arbeide både på nasjonalt plan for å redusere skadelige utslipp fra lokale kilder og på internasjonalt nivå for å redusere langtransportert forurensning.

Norske myndigheter arbeider for å begrense utslippene av farlige stoffer og å tilstrebe minst mulig belastning av fremmedstoffer totalt. Spredning av miljøgifter til det marine miljø vil fordre oppfølging både i form av

overvåking, forskning på effekter og på risikoanalyse og -vurderinger av å spise norsk fisk og sjømat.

Gjennom Nordsjøsamarbeidet er det utarbeidet et generasjonsmål om stans i bruk og utslipp av helse- og miljøfarlige kjemikalier innen 2020. Norge har vedtatt generasjonsmålet som et resultatmål. Målet er også vedtatt i OSPAR-konvensjonens miljøgiftstrategi (1998), og OSPAR har utarbeidet kriterier for valg av kjemikalier som skal omfattes av generasjonsmålet. Et lignende mål er vedtatt i EUs rammedirektiv for vann, og vil derved bli en del av EØS-regelverket. Internasjonalt forskningssamarbeid er helt nødvendig for å identifisere nye miljøgifter ved at det fremskaffes data om ulike stoffers egenskaper i det marine miljø.

Det bør fremmes økt grad av samarbeid mellom konvensjonene innen kjemikalier og farlig avfall. En global kjemikaliestrategi utvikles nå under ledelse av FNs miljøprogram, og Norge er aktiv i dette arbeidet. Norge har gjennom EØS-avtalen felles regelverk med EU, og Norge deltar i det omfattende arbeidet for å regulere kjemikalier på europeisk nivå.

Utfordringene i dag er spesielt knyttet til å hindre rømming av laksefisk og smitte med lakselus fra oppdrettsanlegg. Rømming er også en aktuell problemstilling i oppdrett av marine arter som for eksempel torsk. Andre miljøutfordringer som må følges opp er utslipp av næringsalter, sykdomsspredning samt opprydding etter avsluttet virksomhet. Sistnevnte område har fått fornyet aktualitet etter flere konkurser i næringen. Økt produksjon og nye oppdrettsarter i fremtiden vil kunne skape nye utfordringer på miljøsidene.

Utvikling av en effektiv vaksine mot lakselus har høy prioritet. Den første vaksinen er nå under uttesting. Det vil bli rettet stor forskningsinnsats på å nå målet om en tilstrekkelig effektiv lusevaksine tilgjengelig på markedet innen 4-5 år.

Når det gjelder rømming er det gjort betydelig arbeid de siste årene vedrørende regelverksforbedringer, driftskrav og kontroll. I 2004 ble det innført en ordning med krav til teknisk standard for anlegg som nyttes i oppdrettsvirksomhet. Dette er den første standarden i verden på området, og kan bidra til å nå målsettingen om at rømt oppdrettsfisk ikke skal utgjøre noen fare for ville bestander.

Miljømerking

Norske eksportører har møtt økte krav om å dokumentere at produktene kommer fra fiskebestander som er bærekraftig forvaltet. Dette gjelder særlig i sentrale markeder som Storbritannia, Sverige og Tyskland. Næringen må selv avgjøre om bruk av private miljømerker vil være nødvendig for å få innpass i viktige markeder, og om det kan bidra til økt verdiskaping å benytte seg av slike merkeordninger. Departementet har sammen med næringen et ansvar for å kommunisere troverdig og godt til markedet rundt bærekraft og forvaltning, gjennom konkrete miljømerker eller på annen måte. Utarbeidelse av en internettportal med relevant informasjon om norsk ressursforvaltning og annet informasjonsmateriale er aktuelle virkemidler i dette arbeidet.

Komiteens merknader

Komiteen peker på at en bærekraftig ressursforvaltning er en forutsetning for all videre utvikling i fiskerinæringa. Fiskeressursene må derfor forvaltes, høstes og brukes med sikte på høyest mulig langsiktig ressursuttak innenfor bærekraftige rammer, og et mest mulig stabilt uttak fra år til år.

Komiteen mener havbruksnæringa må sikres tilstrekkelige og tilfredsstillende arealer til å utnytte mulighetene for vekst i næringa. Komiteen har merket seg at Havressurslovutvalget som skal utrede et lovgrunnlag for forvaltning av levende marine ressurser og tilhørende genetisk materiale, skal legge fram sin utredning i juni 2005. Komiteen har merket seg at ny havressurslov skal omfatte all forvaltning av marine levende ressurser og slutter seg til dette.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at ny akvakulturlov, Ot.prp. nr. 61 (2004-2005), behandles av komiteen parallelt. Formålet med den nye loven er å fremme akvakulturnæringens lønnsomhet og konkurransekraft innenfor rammene av en bærekraftig utvikling.

Flertallet viser videre til sak om nasjonale laksefjorder og laksevassdrag som ble lagt frem i juni 2002, jf. Innst. S. nr. 134 (2002-2003). Flertallet har merket seg at Regjeringen valgte å legge saken frem for Stortinget i to runder. Den første ble lagt frem vinteren 2002-2003. Den siste runden er varslet fra Regjeringen høsten 2005.

Innføring av nasjonale laksefjorder betyr i hovedsak forbud mot eller restriksjoner for lakseoppdrett i disse fjordene.

Flertallet understreker at hensikten med nasjonale laksefjorder er å sikre villaks-stammene.

Oppdrettsnæringa har tatt til orde for at ordningen skal evalueres før siste runde med laksefjorder og vassdrag legges frem høsten 2005. Flertallet vil peke på at Regjeringen la opp til at ordningen med nasjonale laksevassdrag og laksefjorder skal evalueres innen ti år, og at flertallet i Stortinget støttet dette.

Det var mye fokus på rømming da Stortinget behandlet saken. Dette er fortsatt et problem.

Komiteen har merket seg at Regjeringen sammen med næringa har tatt initiativ for å få ned antallet rømninger av oppdrettslaks bl.a. ved at det er innført en sertifiseringsordning for utstyr, NYTEK. Komiteen forutsetter at disse standardene blir revidert fortløpende slik at den teknologiske utviklingen kan følges. Komiteen har merket seg de tiltakene som er iverksatt og venter at nye tiltak fortløpende vurderes for å få ned antallet rømte oppdrettslaks.

Komiteen vil samtidig peke på at kostnadene ved nye tiltak vurderes nøye og at det gis overgangsordninger.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, har merket seg at Regjeringen vurderer ulike tiltak mot rømming, eksempelvis strengere krav til oppdrettsanlegg, bedre kontroll med

anleggene og propellbeskyttelser på båter som blir brukt i næringa. Et annet tiltak kan være å stille krav om å merke en liten andel av fisken. For villaksen er det også viktig at vi setter i verk andre tiltak. Dette vil blant annet være økt innsats mot *gyrodactylus salaris*.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti vil fremheve at en bærekraftig forvaltning av ressursene er avgjørende for å sikre at fiskeriene skal bli en evigvarende ressurs. Høsting, bruk og forvaltning må derfor ha et fokus på å sikre et bærekraftig fiske, og på å sikre et rent havmiljø.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er av den oppfatning at vern i kystsonen i for stor grad begrenser marin nærings vekstmuligheter ved at virkemidler ikke står i forhold til verneformålet. Disse medlemmer mener at passivt arealvern i kystsonen ikke er i tråd med dynamisk verdiskapningspolitikk for marin næring da det i sterk grad begrenser muligheten for næringa til å utnytte naturgitte fortrinn og i enkelte tilfeller medfører at all næringsaktivitet utestenges. Disse medlemmer vil i denne sammenheng vise til Stortingets vedtak i forbindelse med behandlingen av Innst. S. nr. 134 (2002-2003) om innføring av nasjonale laksefjorder og laksevassdrag.

Disse medlemmer er opptatt av at havbruksnæringa gis tilgang til areal for å utvikle seg som næring, og da må en politikk for vern utformes slik at dette lar seg gjøre.

Komiteen er kjent med at situasjonen rundt nedbeiting av tareskog forårsaket av kråkeboller, og skadene dette har medført i de marine kystområdene fra Trøndelag til Finnmark. De nedbeitede områdene er anslått til rundt 2 000 km², og store deler av disse områdene kan karakteriseres som "havørken". Nedbeitingen ble først registrert og dokumentert i Vegaområdet på slutten av 1960-tallet.

Komiteen er kjent med at Fiskeri- og kystdepartementet har bevilget 500 000 kroner til prosjektet "Porsangerfjorden som nasjonalt laboratorium for fjordøkologi", og at man i dette prosjektet bl.a. skal se nærmere på om man kan utvikle næringsvirksomhet basert på kråkeboller. Komiteen vil peke på at dette prosjektet vil ha overføringsverdi til andre områder langs kysten.

I dag kjenner man for lite til prosessene rundt nedbeiting av tareskog. Større forskningsinnsats på dette området er derfor ønskelig. Komiteen er kjent med at marin forskning er et av de prioriterte forskningsområdene, og vil peke på denne problemstillingen i forhold til det nye forskningsprogrammet under Norges Forskningsråd "Havet og kysten".

Fleirtallet i komiteen, medlemmene fra Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, meiner regjeringa Bondevik II har vore passiv i forhold til økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet i fiskerinæringa.

Fiskekriminalitet er uakseptabelt fordi det bidrar til undergraving av regulerings- og forvaltningsregimet. Fleirtallet vil derfor prioritere å setje i verk tiltak mot økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet i fiskerinæringa. Kystvakta må få tilstrekkelege økonomiske ressursar til å utnytte kapasiteten maksimalt. Fiskeridirektoratet sine kontrollar på land og til havs må også styrkast.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at prinsippet om økosystembasert forvaltning inneber at ein skal sjå artane og interaksjonen mellom dei i samanheng, og at ein skal leggje føre-var-prinsippet til grunn i forvaltninga av artane. Av openbare årsaker er forvaltning av havressursane vanskeleg, og kunnskap blir det avgjerande kriteriet for om ein lukkast med ein slik forvaltningsmodell. Desse medlemene viser til at dette krev prioritert forskning som er nødvendig for å skaffe tilstrekkeleg kunnskap.

Desse medlemene meiner at FN-avtalen om fiske på vandrande bestandar må leggjast til grunn i norsk fiskeriforvaltning. Fiskeriforhandlingane med andre land er framleis svært lukka. Dei norske posisjonane er ikkje kjente, verken i samband med forhandlingane eller i etterkant. Av forhandlingsprotokollane går det i liten grad fram kva avveingar som er gjort mellom økologiske, økonomiske og sosiale omsyn. Desse medlemene meiner at Stortinget på eigna vis skal involverast og høyrast før fastsettinga av kvotar både for artar Noreg forvaltar saman med andre land og for artar Noreg einssidig fastset kvotane for. Slik kan ein sikre at forvaltninga er i samsvar med dei mål og intensjonane Stortinget trekker opp.

Desse medlemene viser til at den norskarktiske torskebestanden har hatt ei positiv utvikling dei siste åra. Forskarane sine prognosar er at bestanden vil stabilisere seg rundt dagens nivå. Likevel er det bekymringsverdig at gjennomsnittsalderen frå første kjønnsmodning har gått ned dramatisk, og at hovudmengda av gytefisk no består av førstegangsgytarar. Begge desse forholda er med på å svekkje reproduksjonspotensialet til bestanden og gjer bestanden meir sårbar for klimaendringar og andre ytre påverknader. Sjølv om gytebestanden er på eit historisk høgt nivå, er totalbestanden under langtidssnittet.

Desse medlemene viser til at Noreg i samsvar med internasjonale avtalar er forplikta til å forvalte kongekrabba som ein uønska introdusert art. Kongekrabba er ikkje først og fremst ein ressurs, men ein potensielt svært skadeleg art i økosystemet vårt. Desse medlemene meiner derfor det bør setjast eit mål om å holde bestanden så langt nede som mogleg. Fritt fiske i norsk sone vil vere eit tiltak for å oppnå dette.

6. INNOVASJON, FORSKNING OG KOMPETANSE

Sammendrag

Innovasjon

Innovasjonstakten vil normalt være høyest i geografisk konsentrerte grupper av virksomhet som supplerer

hverandre, konkurrerer og som har en god leverandør og tjenestestruktur, dvs. der hvor det er såkalt klynge-dannelse. Den marine næringen med tjeneste- og underleverandører utgjør en slik klyngestruktur.

Gjennom å samordne offentlige midler rettet mot marin næringsutvikling nasjonalt og regionalt kan effekten av midlene bli bedre og således bidra til å styrke marin næringsutvikling.

Det finnes betydelige muligheter for næringsutvikling i marin sektor som i dag ikke utløses. Det eksisterende marine innovasjonsprogrammet på 10 mill. kroner har et for begrenset nedslagsfelt og fokuserer hovedsakelig på oppdrett av nye marine arter (torsk og skjell). Erfaringene med det eksisterende innovasjonsprogram er gode. Dets begrensede omfang er imidlertid ikke tilstrekkelig til å utløse det potensialet marin sektor har for økt lønnsomhet og verdiskaping. Det foreslås derfor at rammen for programmet utvides. Fokus i et mer omfattende program vil være utvikling og utprøving av nye sjømatprodukter, nye arter i oppdrett inklusiv logistikk og tiltak for samhandling mot markedet, økt anvendelse av biprodukter, og teknologiutvikling.

Forskning

Marin sektor er en forskningsintensiv sektor. Forskning vil kunne gi bedre og mer effektiv teknologi, kvalitet på produktene, økonomi, miljø, markedsforståelse, ressursforvaltning osv. Fokus på hvert av temaene er i seg selv ikke nok, forskningen må settes innenfor rammen av et verdikjedeperspektiv, med særlig fokus på marked og hvordan den skal bidra til å styrke konkurranseevnen hos næringsaktørene.

Norges forskningsråds evaluering av biofagmiljøene ved universitetene og ved daværende Norges Landbrukshøgskole i 2001 påpekte at marin sektor på sentrale områder mangler den biologiske plattform som skal til for å kunne støtte opp under næringslivets kunnskapsbehov etter som det utvikles mer i retning av en storskala/industriell næring. Dette er en særlig utfordring for utvikling av nye arter i oppdrett, som er krevende og kostbart.

MARINE KUNNSKAPSMILJØER

Norge har en stor instituttsektor. Sektoren bistår næringslivet i FoU-drevne innovasjonsprosesser og skal samtidig være en aktiv brobygger mot UoH-sektoren. Det er få av bedriftene i marin sektor som har en egen intern FoU-enhet, unntaket fra dette er selskapene som utvikler og selger fôr. Derfor benytter næringslivet i marin sektor i stor grad instituttsektoren til å utføre forskningsoppdrag for seg.

Norge har sju marine forskningsinstitutter. Havforskningsinstituttet, Norsk institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES) og Veterinærinstituttet som har ansvaret for den forvaltningsrettede forskningen. Fiskeriforskning AS, Akvaforsk AS, Matforsk AS og SINTEF fiskeri og havbruk AS er næringsrettede forskningsinstitusjoner.

Samlet disponerer de nevnte institusjoner en infrastruktur som er avgjørende for marin forskning. En betydelig del av bevilgningene fra Fiskeri- og kystde-

partementet til instituttene er knyttet til investeringer og drift av infrastruktur. Havbruksstasjoner og forskningsfartøy er spesielt kostnadskrevenne både i anskaffelse, vedlikehold og drift.

Arbeidet med å utvikle nye oppdrettsarter har medført at det er startet flere oppdrettsanlegg som kan beskrives som pilotanlegg eller FoU-anlegg. Dette er viktig infrastruktur for læring og for utvikling av havbruksnæringen. Aktivitet ved stasjonene er i vesentlig grad finansiert av offentlige midler gjennom SND/Innovasjon Norge og SIVA. En god del av fagaktiviteten ved stasjonene er finansiert av Norges Forskningsråd og av spesielle programmer som det tidligere Numario.

For å få et større engasjement for forskning og utvikling ble fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF) opprettet i 2001. Fondet finansieres med en avgift på tre promille av eksportverdien av norsk fisk og fiskeprodukter, og disponerer 85-90 mill. kroner i året.

I 2004 ble omtrent 4,5 mrd. kroner kanalisert gjennom Norges forskningsråd. Dette utgjør ca. 32 pst. av de statlige bevilgningene til forskning. Marin forskning var et av de tematiske satsingsområdene i den siste forskningsmeldingen og har vært et prioritert område i Norges forskningsråd. Forskningsrådets samlede budsjett til marin forskning har hatt en positiv økning de siste årene og var i 2003 på ca. 375 mill. kroner.

Satsingen på marin forskning videreføres blant annet gjennom det nye virkemiddelet "Store programmer" der programmet HAVBRUK - En næring i vekst, er et av sju store programmer som er etablert i Forskningsrådet i 2004.

INTERNASJONALT FORSKNINGSSAMARBEID

Det skal bygges et europeisk forskningsområde, et "indre marked" for forskning. Området omfatter hele Europa (ERA - European Research Area), og er forankret i EU-traktaten. Hensikten med tilknytningen til EU-traktaten er å få EUs rammeprogram, som utgjør fem pst. av forskningen i Europa, til å utløse de resterende 95 pst. av midlene som brukes nasjonalt.

EUs forskningspolitikk kan få stor betydning for utviklingen av marin sektor i Norge. Marin sektor er et område der Norge innenfor rammen av Europa bør ha en ledende posisjon. Organisering av instituttsektoren (Blå-grønn matallianse) er et viktig tiltak for å konsolidere og posisjonere norske forskningsmiljøer til den store muligheten ERA innebærer for marin sektor og marin forskningsbasert verdiskaping.

Norge betaler årlig en kontingent på i overkant av en halv milliard kroner i EUs 6. rammeprogram for forskning. Den norske kontingenten vil øke i det 7. rammeprogrammet. Det er viktig at norske miljøer posisjonerer seg slik at de kan hente finansiering fra EU-systemet.

Både satsingene og virkemiddelutformingen i EUs rammeprogram vil være av betydning for om norske forskningsmiljøer og næringslivet oppnår å få uttelling og opparbeide synergier mellom nasjonale midler og EU-midler. Det bør derfor være en tematisk kobling

mellom EUs prioriteringer og deltakerlandenes prioriteringer.

NASJONALE FORSKNINGSPRIORITERINGER

I den nye forskningsmeldingen foreslår Regjeringen en særskilt styrking av forskning innenfor følgende fire områder:

- Energi og miljø
- Mat
- Hav
- Helse

Regjeringen vil i Forskningsmeldingen også styrke satsingen på fremtidens teknologier. Teknologiplattformene skal utløse innovasjon i nytt og etablert næringsliv. FUGE (funksjonell genomforskning) er et godt eksempel på dette. FUGE har to pilarer; human og marin genomforskning. Målsettingen er at man gjennom FUGE skal styrke grunnlaget for marin verdiskaping. Gjennom foresight-øvelser søker Norges forskningsråd å opparbeide tette koblinger mellom IKT og nanoteknologi og den marine satsingen.

BLÅGRØNT FORSKNINGSSAMARBEID - MARIN INFRASTRUKTUR

Forskningen innenfor de to primærnæringssektorene er fragmentert og utføres av mange, til dels små, aktører. Forskningen krever betydelig infrastruktur, som er kostbar å etablere og drifte. Finansieringen av instituttene er totalt sett i det alt vesentlige offentlig. Det er sterk nasjonal konkurranse og uklar arbeidsdeling. Utviklingen innenfor forskningen går raskt, og det er behov for samhandling for å befeste og videreutvikle Norges sterke forskningsfaglige posisjon innenfor sentrale områder. Det er et viktig mål at Norge skal hevde seg i den internasjonale konkurransen.

Fiskeri- og kystministeren og Landbruks- og matministeren besluttet derfor i august 2003 å nedsette en styringsgruppe (Bergesen-gruppen) som skulle se på mulighetene for synergi og arbeidsdelingen mellom instituttene innenfor primærnæringene. Regjeringen foreslår en omstrukturering av dagens instituttstruktur innenfor blå-grønn sektor. Forslaget er innenfor rammen av innstillingsforslaget fra Bergesen-gruppen samt at sentrale elementer fra høringsuttalelsene er iverretatt.

Tiltak

- Det etableres et holdingselskap for den næringsrettede FoU-virksomheten med hovedkontor i Tromsø og med ett datterselskap i Bergen og ett i Ås. Man vil vurdere å etablere et operativt datterselskap i Tromsø. Det er opp til selskapets organer å organisere den interne forskningsaktiviteten.
- Den næringsrettede virksomheten skilles ut fra de instituttene som er forvaltningsorganer, og forvaltningsoppgaver utskilles fra instituttene som er aksjeselskaper. Det settes ned en gruppe som gir konkrete anbefalinger vedrørende dette skillet.

- Det vil bli foretatt nærmere vurderinger knyttet til økonomiske, administrative konsekvenser, samt konkurransemessige og eiermessige forhold. Stortinget vil også få forslaget til behandling gjennom Reviderte nasjonalbudsjett for 2005 og statsbudsjett for 2006.

Komiteens merknader

Komiteen mener at mer og mer av næringsutviklingen i framtiden vil avhenge av kunnskap og ferdigheter. Sammen med de naturgitte mulighetene er det vår evne til å utvikle nye ideer og sette ideene ut i livet, vår evne til å bruke avansert teknologi, skape nye produkter, markedsføre og selge dem som vil være avgjørende for verdiskaping, sysselsetting og velferd. Kunnskap, ideer og nyskaping blir derfor stadig viktigere. Opplæring, forskning og utviklingsarbeid vil derfor være helt sentralt i satsingen på alle former for næringsutvikling.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at lange avstander gjør at det kan være vanskelig å ta utdanning i kystdistriktene. Særlig kystområdene i Nord-Norge har problemer med å rekruttere fagpersonell. Undersøkelser viser at utbygging av utdanningstilbud i en region også bidrar til mer stabil rekruttering av fagpersonell i regionen. Dette viser behovet for å utvikle en bredde i utdanningstilbudet i alle deler av landet.

Flertallet mener derfor at bl.a. fjernopplæringstilbud og desentraliserte tilbud i videregående opplæring og høyere utdanning må videreutvikles. For eksempel bør høyere utdanningsinstitusjoner kunne tilby kurs i samarbeid med videregående skoler der viktige tilbud for å utvikle lokale og regionale fortrinn ikke finnes i rimelig nærhet.

Flertallet viser i denne sammenheng til den meget store betydning det offentlige tilbudet om sikkerhetsopplæring for fiskere har hatt for å begrense skader og dødsfall om bord på fiskefartøyer. Gjennom bruk av et ambulerende opplæringsfartøy har alle fiskere med dette, uansett bosted, fått den samme mulighet til utdanning. Det er flertallets mening at dette viktige tilbudet til næringsutøverne skal videreføres i sin nåværende form med eget kursfartøy.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til Budsjett-innst. S. nr. 12 (2004-2005) der det står:

"Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre og representanten Simonsen, viser til at sikkerhetsopplæring for fiskere er et viktig tiltak for å forbygge og redusere ulykker. Flertallet har merket seg at departementet arbeider med å vurdere hvordan dette opplæringstilbudet kan organiseres slik at en både oppnår en best mulig forvaltning av statlige midler og en enda bedre sikkerhetsopplæring. I dette arbeidet inngår også avklaring av hvilke aktører som skal gi denne type opplæring, og en avklaring av hvilket departement som skal ha fremtidig ansvar for denne sikkerhetsopplæringen."

Disse medlemmer registrerer denne merknaden og viser til at sikkerhetsopplæring for fiskere er viktig for å forebygge skader og ulykker på sjøen.

Komiteen viser til at meldingen peker på at marin sektor er en forskningsintensiv sektor. Det legges imidlertid vekt på at forskning ikke er nok i seg selv, men må settes innenfor rammen av et verdikjedeperspektiv, med særlig fokus på marked og hvordan den skal bidra til å styrke konkurranse hos næringsaktørene.

Komiteen har også merket seg at meldingen fremhever at det finnes betydelige muligheter for næringsutvikling i marin sektor som i dag ikke utnyttes. Den marine verdikjeden består av betydelige forskningsmiljøer og en stor råvarebasert næringsvirksomhet, mens innslaget av forsknings- og kunnskapsbaserte bedrifter er meget beskjedent. Med dette som utgangspunkt pekes det på betydningen av å styrke satsingen på marin innovasjon og FOU.

De tiltak som meldingen foreslår som aktuelle virkemidler for å styrke fremveksten av forskningsbaserte bedrifter, er etter komiteens flertalls, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, mening ikke tilstrekkelige. På dette punkt må denne meldingen sees i sammenheng med St.meld. nr. 20 (2004-2005) Vilje til forskning. Et hovedpunkt i denne meldingen er at den samlede forskningsinnsatsen skal økes fra dagens nivå på vel 0,8 pst. av BNP til 3 pst. innen 2010. Av dette skal den offentlige andelen utgjøre 1 pst. og den private 2 pst. årlig.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til Regjeringens forskningsmelding, St.meld. nr. 20 (2004-2005) - Vilje til forskning, der mange av de tiltak som foreslås i denne meldingen kan ses i sammenheng med forskningsmeldingen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til St.meld. nr. 20 (2004-2005) Vilje til forskning. Et hovedpunkt i denne meldingen er at den samlede forskningsinnsatsen skal økes fra dagens nivå på vel 0,8 pst. av BNP til 3 pst. innen 2010.

Disse medlemmer er av den oppfatning at den offentlige andelen skal utgjøre 1,4 pst. og den private andelen 1,6 pst. årlig.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til sine merknader i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 20 (2004-2005) Vilje til forskning.

Komiteen viser således til at næringslivets investeringer i FOU vil måtte øke fra dagens 14 mrd. kroner årlig til i størrelsesorden 35 mrd. kroner årlig de neste 5 årene.

Komiteen har merket seg at Hav og Mat er to av de fire tematiske satsingsområdene i St.meld. nr. 20 (2004-2005). Begge disse omfattes av den biomarine næringen. Mye av den ønskede veksten i privat FOU

må derfor finne sted innen den marine næringen. Det uttrykkes således en klar målsetting om å utvikle en mer kunnskapsintensiv marin næringsutvikling for å møte den internasjonale konkurransen.

Komiteen støtter denne målsettingen, men vil samtidig gi uttrykk for at det er nær sammenheng mellom den biomarine næringens struktur og bedriftenes manglende satsing på FOU. Det er få bedrifter i marin sektor som har en egen FOU-enhet. Det alt vesentlige av FOU satsingen i denne næringen er offentlig finansiert.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, vil derfor understreke at for å øke andelen kunnskapsintensive bedrifter må myndighetene spille en mer aktiv rolle.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at næringen selv aktivt satsar på FOU gjennom bl.a. skatteFUNN og næringsfinansiert FOU. Disse medlemmer mener videre at dette ytterligere bør styrkes for å nå de målsettinger som ligger i forskningsmeldingen.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, vil i denne sammenheng uttrykke uro for utviklingen innen hele den biomarine næringen. Det vises i denne forbindelse til at Norge de senere år har solgt ut et betydelig antall kunnskapsbedrifter til utlandet. For å snu denne utviklingen og for å bidra til å realisere målsettingene både i denne meldingen og i St.meld. nr. 20 (2004-2005), vil flertallet fremheve betydningen av at norske myndigheter legger en strategi der ambisjonen om Norge som kunnskapsnasjon og den marine næringens målsetting om å skape en marin kunnskapsindustri sees i sammenheng. Disse målsettingene lar seg ikke realisere uten en målrettet satsing.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, ser det som svært viktig at en slik satsing skjer med betydelig statlig innsats.

Komiteen støtter forslaget om å etablere et marint innovasjonsprogram og at størrelse og innretning på programmet avgjøres i forbindelse med statsbudsjettet for 2006.

Komiteen støtter også Regjeringens forslag om en omstrukturering av dagens instituttstruktur innenfor blå-grønn sektor, og at holdingsselskapet organiseres med hovedkontor i Tromsø og med ett datterselskap i Bergen og ett i Ås.

Komiteen mener at det skal etableres et operativt datterselskap også i Tromsø.

Komiteen ser det som viktig at konsernet med sine datterselskaper jobber nært opp mot de respektive universitetsmiljøer og andre fagmiljøer.

Komiteen ser et behov for å øke forskningsaktiviteten, og mener derfor at det er behov for å opprettholde de eksisterende forskningsstasjonene.

Fleirtalet i komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at Fiskerinæringas Kompetansesenter (FINKO) vart lagt ned som følge av at dei statlege løyvingane vart fjerna frå budsjettåret 2003. FINKO hadde eit særskilt fokus på skoleverket. Fleirtalet er uroa over den låge offentlege innsatsen i forhold til rekrutteringsarbeidet i fiskerinæringa, og meiner det bør takast eit initiativ i forhold til dei ulike næringsorganisasjonane om å gjenreise dette arbeidet med offentlig medverking.

7. MARKEDSADGANG OG HANDELSHINDRE

Sammendrag

Det globale sjømatmarkedet har det siste tiåret vært preget av redusert eller stabilt uttak av villfisk, økt produksjon av oppdrettsprodukter og økt handel med sjømatprodukter. I dag omsettes 38 pst. av verdens produksjon av sjømat i det internasjonale sjømatmarkedet.

Mens eksporten av sjømat preges av et økende antall eksportørland, er importen dominert av tre store aktører: Japan, EU og USA. EUs import av sjømat utgjør 35 pst. av importen av sjømat på verdensbasis. Japan er den største enkeltimportøren av sjømat med rundt 23 pst. av importen. Også USA er en betydelig importør, med rundt 17 pst. av den globale sjømatimporten. To av de store importmarkedene er altså markeder hvor norsk sjømateksport er utsatt for beskyttelses- og dumpingtiltak.

Norsk eksport av sjømat utgjør nå 28,2 mrd. kroner. Samtidig gikk eksportert kvantum ned. Det betyr at lønnsomheten er på vei oppover igjen for norsk sjømatindustri, og at det gjennomgående oppnås bedre pris for produktene. Hovedårsaken til eksportveksten er økt eksport til EU, Russland, Brasil og Kina. Russland er et av de sterkeste voksende markedene for sjømat, og var i 2004 Norges tredje viktigste marked. Det er fortsatt laks og ørret som dominerer eksporten fra Norge.

Det er i dag tre hovedutfordringer på det handelspolitiske området:

1. Norge er verdens største eksportør av laks, og en effektiv produsent. Dette medfører at vi ofte blir oppfattet som en trussel mot innenlandsk produksjon, og står i fare for å bli møtt med dumping- og subsidiebeskyldninger og beskyttelsestiltak i viktige markeder som EU og USA. Dette undergraver de gode tollbetingelsene vi har for hel fisk og filet av laks og ørret til disse markedene. Det er også til hinder for en videre utvikling av oppdrettsnæringen i Norge. Disse forholdene gjør det viktig å finne flere nye laksemarkeder.
2. Det har i den siste tiden vært en betydelig vekst i inngåelse av regionale og bilaterale frihandelsavtaler, både innenfor regionene og mellom regionene.

Andre lands inngåelse av frihandelsavtaler kan være en konkurranseulemp for norsk sjømatindustri.

3. Store land med høyt fiskeforbruk er potensielt viktige sjømatmarkeder. Dette gjelder for eksempel India og Vietnam. I dag har disse landene et så høyt tollnivå at det bare i begrenset grad er mulig å eksportere norsk sjømat dit. Det er også en rekke markeder i Latin-Amerika hvor tollene er høye.

Ikke-tariffære forhold påvirker handel i økende grad, og blir stadig viktigere etter hvert som handelssystemet utvikles og tollsatsen reduseres. Slike tiltak reguleres av forskjellige avtaler innenfor WTO-systemet. Ikke-tariffære forhold er av spesiell betydning for handel med fisk og sjømat fordi det dreier seg om handel med mat som ofte er underlagt særegne og strenge regler i forhold til industrivarer.

Markedsadgang for laks og ørret

EU iverksatte 6. februar 2005 beskyttelsestiltak i form av minstepris i kombinasjon med importkvote for oppdrettslaks. Regjeringen har klaget beskyttelsestiltakene som er innført på import av laks til EU, inn for WTO. Parallelt pågår dumpingundersøkelse av norsk eksport av laks til EU. Antidumpingavgift på 19,9 pst. på ørret ble innført vinteren 2004. Disse handelspolitiske tiltakene setter næringen betydelig tilbake i forhold til mulighetene EU-markedet gir. Deler av EUs egen industri er ikke konkurransedyktig, men handelspolitiske tiltak ovenfor konkurrentland i form av importrestriksjoner, gjør det allikevel mulig for denne industrien å konkurrere.

Den 14 år gamle dumping- og subsidieavgiften på hel fersk laks til USA med til sammen 26,07 pst. har medført at det er umulig å utvikle det potensialet som ligger i dette store sjømatmarkedet, for hel fersk laks. Prosedyrene for en såkalt "sunset review" ble av amerikanske myndigheter igangsatt i februar 2005. Det vil i løpet av 2005 bli avklart om tiltakene iverksatt av USA vil bortfalle eller bestå de nærmeste årene.

WTO

Det må arbeides langs flere spor for å bedre næringens adgang til eksisterende sjømatmarkeder og åpne nye markeder. WTO-forhandlingene er grunnstammen i dette arbeidet og er høyt prioritert. Gjennom tollreduksjoner i WTO kan vi få forbedret rammebetingelsene for handel, inkl. sjømat, i et stort antall markeder. En rekke land med stort potensial som sjømatmarkeder forhandler nå om medlemskap i WTO. Av særlig betydning er Russland og Ukraina, men også Vietnam.

EFTA-frihandelsavtaler er et viktig supplement til arbeidet i WTO.

EU/EØS

EU er og vil fortsatt være vårt viktigste marked. Det kanskje største problemet i forholdet til EU er at fiskerisektoren i Norge ikke omfattes av EUs konkurranse- og statsstøtteregulering, og dermed blir møtt med subsidie- og dumpinganklager og tiltak. Dette til tross for at

det i Norge ikke er særskilt støtte til fiskerinæringen og at dette generelle støttenivå er langt lavere enn EUs egne subsidier. Det marine potensialet kan ikke utnyttes fullt ut før sjømatnæringen har tilfredsstillende europeisk markedsadgang. Det er bare to måter å oppnå dette på; enten må Norge bli EU-medlem, eller så må fisk integreres fullt inn i det indre marked gjennom endring av EØS-avtalen.

Komiteens merknader

Komiteen støtter Regjeringens målsetting om at rammevilkår i markedene for norske sjømatprodukter skal være minst på nivå med konkurrentlandenes vilkår.

Komiteen ser det også som svært viktig at det arbeides kontinuerlig og grundig for å fjerne handelshindre for norsk sjømat, slik at norske aktører gis markedsadgang minst på linje med viktige konkurrentland.

Komiteen viser til arbeidet for å sikre norske fiskeprodukter markedsadgang. Komiteen mener at dette arbeidet må fortsette med uforminsket styrke for å sikre norsk fisk stabil og sikker markedsadgang.

Komiteen mener at markedsarbeidet og det markedsorienterte produktutviklingsarbeidet må styrkes.

Komiteen vil understreke betydningen av at det arbeides aktivt med å utvikle bilateralt fiskerisamarbeid med en rekke store og viktige markeder. Dette er potensielt lovende markeder som vil kunne bety mye for Norges fremtidige eksport av sjømat.

Komiteen viser til at fiskeriprodukter er Norges nest største eksportartikkel. Norsk fiskeri- og havbruksnæring er avhengig av god markedsadgang for å få solgt fisken. Vi eksporterer fisk til over 150 land og det krever at det jobbes aktivt for å sikre sikker markedsadgang for fisk og bearbejdede fiskeprodukter. Komiteen er meget tilfredse med det arbeidet som gjøres fra Eksportutvalget for fisk og fra andre hold i å markedsføre norsk fisk i utlandet. Komiteen registrerer med glede den sterke økningen i eksporten til Russland og Kina i 2004. Denne økningen ser også ut til å fortsette i 2005.

EU er vårt hjemmemarked og arbeidet med å få en bedre tilgang til EUs indre marked på fisk må fortsette. Komiteen ønsker å fremheve den innsatsen som gjøres fra myndighetene og næringen i å sikre våre handelsinteresser. Et viktig element i dette arbeidet er å få tollsatsene på bearbejdede produkter ned slik at større del av bearbejdingen kan skje i Norge. Dette vil kunne skape flere og viktige arbeidsplasser langs norskekysten.

Komiteen understreker at markedsadgang er en viktig faktor for den veksten som er spådd for norsk fiskeri- og havbruksnæring.

Medlemene i komiteen fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at det blant fiskarar i enkelte statar er stor motstand mot liberalisering av handel med fisk fordi dei fryktar for livsgrunnlaget sitt. Desse medlemene meiner norske styresmakter skal ta omsyn til slike signal i marknadforhandlingar med andre statar, og at marknadstilgang

for norsk fiskerinæring ikkje må komme i konflikt med tradisjonelle fiskeri.

8. INDUSTRI OG FOREDLING

Sammendrag

Undersøkelser om lønnsomheten i norsk fiskeindustri viser at det er klare forskjeller i inntjeningen, både mellom de ulike foredlingssektorer og mellom bedrifter innen de enkelte sektorer. Bildet av en næring preget av sviktende inntjening, likviditetsproblemer og konkurser må følgelig nyanseres.

Den tradisjonelle fiskeforedlingsindustrien består av små og mellomstore bedrifter spredt langs hele kysten. I 2003 var det registrert totalt 558 foredlingsbedrifter med i alt ca. 13 000 sysselsatte. I den siste tiårsperioden har det vært til dels store svingninger i råstofftilgang i industriens investeringer og i dens lønnsomhet. Investeringene i slutten av 90-årene var ofte lånebaserte og ga store deler av foredlingsindustrien svært høye gjeldsforpliktelse. Store deler av kapitaltilførselen kom fra offentlige kilder. I tider med svak inntjening og svekket likviditet overskred forpliktelsene betalingsvevnen og mange bedrifter ble tvunget til å avvikle. Til tross for dette er det fortsatt en betydelig overkapasitet som utgjør en vesentlig hemsko for fremtidig lønnsom drift. Det er nødvendig at flere bedrifter kommer i en posisjon hvor de klarer å utnytte større deler av sin produksjonskapasitet, ellers vil bedriftenes samlede konkurransekraft, lønnsomhet og verdiskaping forbli svak og ustabil.

Industrien

Blant bedriftene som driver slakting og foredling av laks og ørret, har flere av aktørene de siste årene valgt å samle slakterivirksomheten i færre og større enheter. Samtidig har stadig flere flyttet foredlingsvirksomheten ut av Norge og inn i EU. Utvidelsen av EU har bidratt til å forsterke denne trenden. For norsk marin sektor kan produktmontasjekonseptet og et forpliktende samarbeid med aktører innenfor EU (og andre modne markeder), gi gevinster i form av regelmessige, langsiktige leveranser, økt markedskontakt og muligheter for produktutvikling. Dagens tollregime ved eksport av sjømat til EU stimulerer ikke til leveranser av norskproduserte ferdigretter. Til det blir tollbelastningen på disse markedene for høy.

Råstoffet i konvensjonell sektor er hovedsakelig torsk, hyse og sei, samt lange og brosme. Samlet sett utgjør konvensjonell sektor den største delen av hvitfiskindustrien, med størst konsentrasjon i Nordland og Møre og Romsdal.

Klippfiskindustrien har i løpet av de siste ti år vært blant de mest lønnsomme segment i norsk fiskeindustri, og er nå i ferd med å bli den største del av hvitfisksegmentet.

Filetproduksjonssektoren preges av misforhold mellom råstofftilgang og produksjonskapasitet. Gjennom store deler av 1990-tallet økte råstofftilbudet vesentlig, særlig som følge av russiske fartøyers landinger av store volumer torsk i nord-norske havner. I toppåret 1997 ble

det landet noe over 150 000 tonn russiskfanget torsk, hovedsakelig som fersk. I 2004 var dette redusert til i underkant av 64 000 tonn. Det alt vesentlige av landingene i det siste året har bestått av frosset eller bearbejdet vare som sendes via fryseterminaler i Norge direkte til kunder i markedene i Europa eller Kina.

Det er viktig at også denne delen av næringen kan bli konkurransedyktig på et større råvaremarked. I løpet av de siste to årene har flere bedrifter lagt om produksjonen og legger nå større vekt på å utnytte det komparative fortrinn nærhet til ressursene gir gjennom produksjon og leveranser av ferske produkter.

I løpet av 1990-årene økte de pelagiske råstofftilførselene betydelig. Særlig stor var økningen i de norske kvotene, samtidig som omfanget av utenlandske landinger økte. Dette bidro til oppbygging av en betydelig pelagisk konsumindustri, og ett av resultatene er en betydelig overkapasitet i denne delen av industrien. Videreføring i 2005 av forbudet mot fiske av lodde i Barentshavet rammer særlig industrien i Nord-Norge. Videre vekst forutsetter satsing på nye markeder og på nye markedssegmenter i kjente markeder.

Mel- og oljeindustrien har regelmessig vært blant de mest lønnsomme sektorer i fiskeindustrien. De siste årene har vist seg å bli vanskelige på grunn av svikt i råstofftilgangen, til dels som følge av nedtrapping av loddefisket i Barentshavet.

Biprodukter fra fiskeri- og havbruksnæringen kan omdannes til høyt prisede halvfabrikata eller godt betalte sluttprodukter. Stiftelsen RUBIN anslår at biproduktene fra marin sektor i løpet av en 5-10-årsperiode kan gi en inntekt på over 5 mrd. kroner, dvs. mer enn verdien av dagens eksport av filetprodukter.

Fiskematprodusentene er som gruppe blant fiskeindustriens mest lønnsomme bedrifter. De retter det alt vesentlige av sin produksjon mot hjemmemarkedet.

I 2004 ble det eksportert nær 680 tonn kongekrabbe til en verdi av nesten 90 mill. kroner. Japan, USA, Nederland, Taiwan, Belgia og Kina er de viktigste av de om lag 20 eksportmarkeder. Det alt vesentlige eksporteres frosset. Fiske av taskekrabbe har gradvis fått økt omfang. 2004 ble et rekordår, med et samlet landet kvantum på om lag 5 000 tonn.

I 2003 var det tildelt 964 skjellkonsesjoner, hvorav 593 var i drift og lokalisert langs hele kysten. Næringen står overfor mange utfordringer av biologisk og driftsmessig art. Stortare høstes fra Rogaland til Sør-Trøndelag. Det er i dag 14 taretrålere som leverer råstoff til fire mottaksanlegg. Hoveddelen av verdiskapingen som taren representerer ligger i industrien. Den totale eksportverdien fra Norge er 700-800 mill. kroner per år, og høsting, industri og FOU sysselsetter ca. 250 personer. Alginat utvinnes fra tare og er et stivelsesstoff og kan produseres i ulike varianter. Teknologien er spesialisert, og den norske produksjonen har en ledende posisjon på verdensmarkedet.

Felles for industrien er utfordringer knyttet til omstilling og en bedret markedsorientering. Det er hovedsakelig næringen selv som må være ansvarlig for utvikling av en rasjonell og lønnsom drift.

Merkeordninger

Merking vil bare kunne være et effektivt virkemiddel for økt verdiskaping dersom næringen selv ser at det gir konkurransefortrinn og ønsker dette, dvs. i form av frivillige ordninger.

Næringen har allerede lagt grunnlaget for etablering av kvalitetsmerking gjennom at det er utarbeidet i alt 16 bransjestandarder. Disse vil eventuelt kunne omgjøres til norske standarder, og de norske standardene kan videre gjøres til internasjonale standarder på sikt. Det kan dessuten utarbeides standarder for nisjeproduksjon. En annen fremgangsmåte som også tidligere har vært diskutert i næringen, er å legge inn krav til kvalitet i bruk av Norges-logoen i regi av Eksportutvalget for fisk (EFF).

Siktemålet er å etablere en ordening som næringen ser seg tjent med å bruke og som bidrar til å høyne kvaliteten i alle ledd i verdikjeden og gjennom dette skaper verdier i næringen. Fiskeri- og kystdepartementet mener det er naturlig at departementet tar et slikt initiativ. Ordningen tenkes etablert for gradering av kvalitet. Dette bør representere en reell mulighet for alle aktører i sjømatnæringen. Det vil imidlertid være opp til de enkelte aktørene om de ønsker å oppfylle vilkårene.

Komiteens merknader

Komiteen ser det som svært viktig at bearbeidingsgraden for fiskeprodukter blir høyere enn det som er tilfellet i dag. Dette betyr også at råstoffet må ha den aller beste kvaliteten.

Komiteen mener at det er viktig å øke denne kvaliteten og at det derfor er viktig å utvikle teknologi for levende fangst og brønnbåter. Fôring av villfisk vil kunne jevne ut svingningene i ressursgrunnlaget. Slakting av oppfôret fisk og oppdrettsfisk kan tilpasses ut fra svingningene i ressursgrunnlaget og ut fra svingningene i markedet. Foredlingen av råstoffet må tilpasses kundenes etterspørsel.

Komiteen mener at samlet sett vil dette kunne omstille næringen til en jevn leveranse av høykvalitetsprodukter som markedet vil betale høy pris for. Den økte prisen vil igjen kunne øke lønnsomheten i næringen og øke inntekten til aktørene.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, mener det må gjennomføres et helhetlig program for økt verdiskaping i sjømatnæringen. Som et ledd i dette må innsatsen i markedsarbeidet og produktutvikling styrkes.

Flertallet mener et formål med et verdiskapingsprogram bør være å frambringe nisjeprodukter og merverdi gjennom å satse på innovasjon, kvalitetsutvikling og mangfold på matområdet, og derigjennom bidra til høyere verdiskaping både innenfor produksjon og foredling.

Flertallet viser til det eksisterende verdiskapingsprogrammet for matproduksjon retta mot landbruket, og mener dette kan brukes som utgangspunkt når det gjelder omfang og tidsperspektiv for et tilsvarende program for fiskerinæringa. På samme måte som verdiska-

pingsprogrammet for landbruket kan utvikling av spesialiserte matvarer av høy kvalitet basert på norske mattradisjoner og lokale/regionale matspesialiteter være en riktig hovedinnfallsvinkel i et verdiskapingsprogram for fiskerinæringa.

Flertallet mener et verdiskapingsprogram ikke bare skal fokusere på foredlingsleddet, men ha et mest mulig helhetlig perspektiv på produksjonen. Programmet bør derfor omfatte hele fiskerisektoren - fiske og fangst, utstyrsleverandører, mottak, foredling, transport, forskningsinstitutter, utdanningsinstitusjoner, eksport og engros, konsummarked inkl. hoteller og butikkjeder. Flertallet mener erfaringene fra landbruksprogrammet tilsier at et verdiskapingsprogram for fiskerinæringa bør ha sterkt fokus på å etablere ei kobling mot nedstrømsida; distribusjon, markedsføring og markedsundersøkelser, fremfor en for ensidig vekt på utelukkende forskningsdrevet produktutvikling.

Flertallet mener at som en del av et slikt verdiskapingsprogram for fiskerinæringa, bør det iverksettes et delprogram for utvikling av biprodukter og marin bioteknologi. For å utvikle ny teknologi og nye produksjonsmetoder, må det i tilknytning til verdiskapingsprogrammet gjøres aktiv bruk av utviklingskontrakter både overfor industrien og deres leverandører av produksjonsutstyr. Fiskerinæringa må i langt større grad orienteres inn mot det som skjer i markedene, og innrette aktiviteten for å øke markedsandelene og verdiskapingen i den samlede verdikjeden.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener det vil være særdeles viktig at sjømatnæringa i større grad retter fokus mot markedet og sluttbruker.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet forutsetter at næringa selv har hovedansvaret for finansieringen av verdiskapingsprogrammet.

Komiteen er enig i Regjeringens målsetting om å legge til rette for en markedsrettet produksjon og forbrukerinformasjon for å fremme høyest mulig verdiskaping i norsk fiskeri- og havbruksnæring.

Komiteen mener at som ledd i dette må det innføres en offisiell kvalitetsmerking av norske fiskeprodukter. De som vil selge under felles norsk markedsføring må derfor sertifiseres. Næringa og myndighetene må sammen utvikle et sertifiserings- og kontrollsystem for fiskeprodukter.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti er opptatt av at Norge i større grad enn i dag skal bearbeide våre fiskeprodukter. I for stor grad har Norge utviklet seg i retning av å bli en ren eksportør av råvarer og halvfabrikat. Dette er ikke en ønsket utvikling. Disse medlemmer er av den oppfatning at dersom Norge skal bli den foretrukne leverandør av ferdigvarer, så forutsetter dette at det er politisk vilje til å gi

næringen rammevilkår som bidrar til at næringen kan bli mer markedsorientert.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at fiskeripolitikken må få et klarere markedsperspektiv. For å utnytte verdiskapningspotensialet må det gjennomføres et skille mellom fiskeri- og distriktspolitikk.

9. HAVBRUKSNÆRINGEN

Sammendrag

Norge er verdens største produsent av laks og ørret og er ledende i global sammenheng på forskning og teknologi på havbruksområdet. De naturgitte gode betingelsene for havbruk er viktige konkurransefortrinn og har dannet grunnlaget for utviklingen av næringen.

Blant de marine arter er vi kommet lengst i utvikling av kommersielt torskoppdrett. I 2000 var produksjonen 170 tonn, i 2004 om lag 3000 tonn og produksjonsanslag for 2010 ligger i området 20-40 000 tonn. Det arbeides også videre med å utvikle og kommersialisere flere andre arter. Driftsformer som kombinerer fangst og kultivering, herunder havbeite, er andre eksempler på nye næringer.

Lovverk

Forslag om ny akvakulturlov fremmes i vårsesjonen 2005.

Ny akvakulturlov skal fremme næringens lønnsomhet, vekst og konkurransekraft innenfor rammene av en miljøtilpasset produksjon, og bidra til næringsutvikling på kysten.

Ny akvakulturlov omhandler blant annet:

- adgang til overføring og pantsetting av tillatelser for å øke kapitaltilgangen til næringen og bedre omstillingsevnen for bedriftene
- utfasing av de særlige eierskapsreguleringene for å øke næringens forretningsmessige fleksibilitet og bedre omstillingsevnen for bedriftene
- et klarere miljøansvar for næringen i virksomhetens liv fra etablering til avvikling
- klare retningslinjer for interesseavveining ved næringens arealbruk i kystsonen
- samordning av de ulike sektormyndigheters saksbehandling og innføring av saksbehandlingsfrister ved etablering av havbruksvirksomhet for å effektivisere behandlingsprosessen
- objektive og mer nøytrale tildelingsmåter ved tildeling av tillatelser til laks og ørret gjennom prekvalifisering og utvelgelse av kvalifiserte søkere ved trekning eller budrunde

Fiskehelse og velferd i oppdrett

Ansvar for forvaltning av matlovens bestemmelser om fiskehelse og den delen av dyrevernloven som angår fisk ble overført til Fiskeridepartementet 1. januar 2004. Dette ivaretar behovet for helkjedetan-

kegang ved forvaltning av produksjonen av sjømat for å realisere verdiskapningspotensialet i næringen. Fiskehelseregulverket er underlagt EUs regler på området som Norge ble fullharmonisert med i 2003. EUs regler er nå under revidering. Regjeringens målsetting er at dyrehold og dyrevern skal forvaltes på en slik måte at de spesielle forholdene som gjelder fisk ivaretas på en tryggende måte både ut fra hensynet til fiskehelse, fiskevelferd og hensynet til næringsutvikling.

Nærmere om de ulike artene

En er på god vei til å lykkes med yngel- og settefiskproduksjon av torsk på et stabilt nivå. I 2004 ble det oppdrettet matfisk av torsk på over 200 lokaliteter langs kysten, fordelt på om lag 80 selskaper. Det er satt i gang et torskavlsprogram i regi av Fiskeriforskning AS. Et interdepartementalt utvalg la i 2003 fram et forslag til en nasjonal strategi for kommersialisering av torskoppdrett. Fiskeri- og kystdepartementet arbeider sammen med virkemiddelapparatet for å gjennomføre planens ulike forslag.

Blåskjellnæringen har vært gjennom en konsolideringsfase og det oppnås nå bedre resultater i næringen. Salget av konsumskjell til det europeiske markedet er økende.

Østersdyrking representerer en nisje i norsk oppdrettsnæring. Oppdrettet er drevet av noen få næringsaktører, og drives i utkanten av østersens naturlige utbredelsesområde. For denne næringen ligger det store gevinster i å finne optimale lokaliteter for å redusere produksjonstid og oppnå riktig kvalitet.

Kamskjellnæringen har etter flere år med problemer nå relativt god kontroll på yngelproduksjonen. Veksttiden for kamskjell frem til markedsklart produkt er i dag nærmere fem år. Det forventes at FoU-innsats vil kunne redusere tiden med 1,5 år. Yngelen settes ut i ulike former for havbeite. Det er per dags dato ingen som driver intensiv dyrking for konsum.

Kveite er kanskje den arten etter laks som det er satset mest på innen oppdrett av nye marine arter i Norge. 29 konsesjoner er i drift per dags dato, 14 driver med yngelproduksjon og 15 med matfiskproduksjon. Det er forventet at matfiskproduksjonen i 2005 vil passere 1 000 tonn.

Fôrtilgang

Tilgang til godt og kostnadseffektivt fiskefôr er en forutsetning for oppdrett under norske forhold. Fôret utgjør ofte nær halvparten av de totale produksjonskostnadene. Parallelt med framveksten av oppdrettsnæringen har det utviklet seg en sterk fiskefôrindustri. Fôr til oppdrett er historisk basert på fiskemel og fiskeolje.

Tilgangen på fôr-råvarer er avgjørende for industrien. Forskning og utvikling er viktig for å møte utfordringene med tilgang på førkilder. Norges forskningsråd utarbeidet i 2001 rapporten "Fôr og fôrmidler - den største utfordringen for vekst i norsk havbruk". Rapporten pekte på mulige løsninger på kort og lang sikt, og er fulgt opp med en rekke tiltak som bl.a. omfatter

forskning på å finne alternative forklarer. Regjeringen vil videreføre forskning for å finne alternative forklarer.

Komiteens merknader

Komiteen viser til at utviklingen i havbruksnæringen har gitt Norge et enormt næringsmessig løft. Næringen er et resultat av fremragende forskning og stor innsats fra næringen selv. Det eksporteres nå årlig 1,5 milliarder porsjoner laks årlig. Det tilsvarer 25 000 trailertransporter.

Komiteen viser til at laks vil være bærebjelken for havbruksnæringen også i tiden framover, og komiteen mener det må legges til rette for økt videreføring av laks og ørret gjennom økt innsats for å styrke markedsadgangen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at nytildeling av nye konsesjoner må innrettes slik at områder som kom sent i gang med slik virksomhet, gis mulighet til utvikling. Saktere vekst i nordlige farvann må kompenseres ved at produksjonsvolumet økes tilsvarende.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener at fordeling og refordeling av oppdrettskonsesjoner flyttes til regionalt folkevalgt nivå. Konsesjonsavgiften endres til en regional avgift som det regionale nivå selv fastsetter.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet ønskjer å erstatte den statlege konsesjonsavgifta med ei lokal fastsett arealavgift, differensiert etter type oppdrett, som tilfelle kommunane.

Komiteen mener at tilgangen på settefisk kan bli en begrensning for utvikling av havbruk. Det må derfor aktivt legges til rette for økt settefiskproduksjon i alle deler av landet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, mener at utbyggingen av settefiskproduksjon både i etablerte og nye selskap må ha prioritet i Innovasjon Norge.

Komiteen er enig i at store forventninger til fremtidig verdiskaping i marin sektor er knyttet til et utvidet og mangfoldig havbruk, og at det ligger et stort potensial her.

Komiteen mener at disse mulighetene må tas i bruk både ved oppdrett av nye fiskeslag og oppdrett av skjell. Oppdrett av torsk og andre arter som nyttes av foredlingsindustrien gir kysten helt nye muligheter. Nye ferske produkter av topp kvalitet kan leveres hele året. Det gjør det mulig å utvikle en jevnere produksjon i foredlingsindustrien, tilby mer stabile arbeidsplasser, og utnytte investeringene i maskiner og anlegg bedre slik at lønnsomheten økes. Jevn tilgang på ferskt råstoff

gjør også at biprodukter kan utnyttes på en helt annen måte til marine biokjemiske produkter.

Komiteen vil legge opp til en nasjonal satsing på oppdrett av nye arter ved at bevilgningene til forskning på oppdrett av nye arter må styrkes.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, mener at oppdrett av torsk og skjell må ha prioritet.

Flertallet mener at Innovasjon Norge må prioritere finansieringen av anlegg for oppdrett og videreføring av nye arter og skjell, og at det opprettes en statlig garantiordning for driftskreditt til nyskappingsprosjekter innen dette området som ikke inneholder subsidier.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener havbruksnæringen er et godt eksempel på hvordan private initiativ gir sikre, lønnsomme og gode arbeidsplasser langs kysten i et marked preget av sterk internasjonal konkurranse. Disse medlemmer har store forventninger til kommersialiseringen av nye oppdrettsarter, og vil peke på at ikke bare volumarter som laks, ørret, torsk og blåskjell, men også arter med høyt verdiskapingspotensial, men små volum vil være viktige bidrag til lønnsomme kystnæringer.

Disse medlemmer vil fremheve at rammebetingelser for næringen må ta utgangspunkt i blant annet markedshensyn dersom lønnsomhet i både fiskeri- og havbruksnæring skal sikres og gi grunnlag for videre utvikling av nye oppdrettsarter.

Disse medlemmer er av den oppfatning at havbruksnæringen må kunne utvikle seg i de områder som er best egnet for havbruksvirksomhet, en politikk for vern av kystsonen må ta hensyn til dette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at det i dag er for strenge vilkår for tildeling av konsesjon for havbruk/oppdrett og at Regjeringens forslag til endringer av konsesjonsreglene i ny lov om akvakultur ikke går langt nok dersom havbruksnæringens verdiskapingspotensial skal kunne utnyttes. Disse medlemmer mener at konsesjonsordningen skal fjernes og begrensninger kun skal være de som følger av forurensnings- og veterinærhensyn.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet har gått mot opphevinga av forkvoteordninga, samt dei siste rundane med tildeling av nye konsesjonar. Desse medlemene meiner reguleringar er naudsynte av marknadsmessige, miljømessige og distriktsmessige omsyn. Desse medlemene ønskjer derfor å gjeninnføre produksjonsregulering i form av førkvotar. Desse medlemene meiner rømming, sjukdomssmitte og førforbruk framleis er store utfordringar i oppdrettsnæringa. Desse utfordringane krev større innsats frå næringa sjølv, men det krev også større deltaking frå fellekkapet si side i forhold til teknologi- og kunnskapsutvikling.

10. FISKE- OG FANGSTNÆRINGEN

Sammendrag

Regjeringen legger vekt på å øke fiske- og fangstnæringens samlede verdiskaping. For å lykkes med dette må det føres en politikk som bidrar til å styrke næringens muligheter til å øke utbyttet fra hvert kilo fanget råvare.

Regjeringen er opptatt av å balansere hensynet til hvordan den enkelte næringsutøver skal kunne få den nødvendige frihet til å utvikle sin virksomhet slik at den gir mest mulig lønnsom drift, med hensynet til at den enkeltes valg samtidig også gir høyest verdiskaping i kystsamfunnet.

Dagens ressursfordeling er et resultat av en lang utvikling. Denne må ligge fast for å gi næringen forutsigbare rammebetingelser.

En viktig forutsetning for legitimitet for regulerings-systemet er stabilitet i kvotefordelingen mellom de ulike reguleringsgruppene. En fast kvotefordeling er også en forutsetning for at de innførte drifts- og strukturordningene for kystflåten og strukturordningene for havfiskeflåten skal fungere etter hensikten. Med dette som utgangspunkt, og med utgangspunkt i at vi fortsatt skal ha en flåte som er variert i forhold til størrelsesgrupper, redskapstyper og geografi, blir utfordringen hvordan vi best mulig kan utnytte fiskeressursene.

For å redusere overkapasitet, hindre kappfiske, sette fokus på kvalitet foran kvantum og stimulere til større spredning av fangstene, har det blitt innført faste garanterte kvoter for hvert fartøy i de fleste av de regulerte fiskerier. Dette innebærer at den enkelte fartøyeier i større grad kan basere seg på å drive fiske utenfor de tradisjonelle sesongene, uten å risikere at fisket stoppes før man har tatt sin kvote. Det forventes at faste garanterte kvoter vil føre til bedre spredning av landingene når næringsutøverne får høstet mer erfaring med reguleringsformen.

Både for industrien på land og for fiskeflåten vil det være en fordel å stabilisere kvoteuttaket over tid. Over 90 pst. av bestandene Norge fisker på er imidlertid delt med andre stater. Flerårige kvoter vil derfor være avhengig av langsiktige og bærekraftige forvaltningsstrategier fastsatt i samarbeid med våre forhandlingspartnere.

Ressurskontrollens primær oppgave er å gi informasjon om det faktiske uttaket av all fisk og fangst innenfor området for norsk fiskerijurisdiksjon gjennom registreringsordninger og kontroll, og bidra til etterlevelse av de til enhver tid gjeldende reguleringer av fisket. I næringspolitisk sammenheng er dette grunnlaget for langsiktighet og en forutsetning for like konkurransevilkår. Ressurskontroll utøves av tre instanser: Fiskeridirektoratet, Kystvakten og salgslagene. Fiskeridirektoratet har det overordnede daglige ansvaret for ressurskontrollen.

I et globalt perspektiv anses overkapasitet i fiskeflåten som den viktigste årsaken til overbeskatning av verdens fiskeressurser. For bestander som ikke er forvaltet bærekraftig, fører overkapasitet til press for større uttak av ressursene. Både globalt og nasjonalt

innebærer overkapasitet feil bruk av samfunnets produksjonsressurser.

Det er i dag overkapasitet i flere fartøygrupper i den norske fiskeflåten, og i fangstleddet samlet i forhold til tilgjengelig ressursgrunnlag. Dette gir samlet dårligere lønnsomhet enn hva som ellers kunne vært oppnådd i disse gruppene, og svekker også evnen til fornying. En annen konsekvens av overkapasitet er at reguleringene av fisket blir omfattende og detaljerte, og kontrollkostnadene høye. For den enkelte fartøyeier innebærer overkapasitet at ressursene høstes med større kostnader enn nødvendig. Overkapasitet i fiskeflåten gjør det videre vanskelig å sikre en bærekraftig utnyttelse av fellesskapets ressurser. Det er derfor behov for et spekter av strukturvirkemidler som er tilgjengelige over tid for de ulike flåtegruppene. Utfordringen nå er å sikre at de iverksatte tiltakene har tilstrekkelig effekt, at de virker etter formålene, og at de er gode nok til å sikre fiskeflåtens muligheter til å takle utfordringene fremover i et langsiktig perspektiv. Dette krever gjennomgang og evaluering av effekten av de iverksatte strukturtiltakene frem til i dag.

Leveringsplikt til fiskeindustrien

Ordningen med leveringsvilkår for torsketrålere ble i sin tid innført for å sikre den landbaserte fiskeindustrien stabil tilførsel av råstoff. Regjeringen mener det er behov for å videreføre ordningen med leveringsvilkår.

Fiskeridepartementet fastsatte den 12. september 2003 forskrift om leveringsvilkår for torsketrålfartøy. 2004 er det første hele året forskriften har vært i kraft, og effekten av de valg som ble gjort ved fastsettelsen av forskriften kan måles i 2005. De innhentede data fra dette første virkeåret skal danne grunnlag for en vurdering av om torsketrålernes leveringsplikt slik denne nå er regulert, har generert virksomhet i de tilgodesette bedrifter, i lokalsamfunn og regioner.

Levendelagring av fangst

For å oppnå mer verdi for hver fisk og å utnytte muligheten for jevnere leveranser til fiskeindustrien, kombinert med kystflåtens behov for å fiske i perioder med best tilgjengelighet, har mellomlagring av levende fangst utviklet seg og utprøves i dag flere steder på kysten. Levendelagring av marin fisk krever et klart regelverk, som sikrer forutsigbarhet for næringen og som tillater næringen å utvikle seg samtidig som ressurskontroll gjøres mulig. Det vil bli utarbeidet helhetlige og harmoniserte regler for denne type næringsvirksomhet.

Økt fleksibilitet i forhold til kvoteåret for kystflåten

En åpning for å kunne overføre deler av fartøyets kvote til neste kvoteår vil gi større trygghet for kystfiskerne, samtidig som usikkerheten om å ikke få tatt kvoten reduseres. Størrelsen på andelen som skal tillates overført må utredes nærmere, og ordningen vil reise en del spørsmål knyttet til kvotekontroll som må være avklart før ordningen kan tre i kraft. Dette er likevel et tiltak som kan iverksettes i løpet av forholdsvis kort tid,

og det tas sikte på å innføre dem for utvalgte fiskerier innen kystflåten så snart som mulig.

Langsiktige leveringsavtaler og ferskfiskauksjon

Det er i dag variasjoner med hensyn til hvilke omsetningsformer som benyttes av de forskjellige salgslagene: Direkte avtaler mellom kjøper og selger, auksjon og avtaler av langsiktig karakter. Råfiskloven er derfor ikke til hinder for at det inngås langsiktige avtaler. Fiskeri- og kystdepartementet vil gjennom et prøveprosjekt i samarbeid med industrien og salgslagene vurdere hvordan rammene for langsiktige avtaler skal utformes i ulike sektorer av fiskerinæringen. Prøveprosjektet skal iverksettes i løpet av 2005 og løpe i to år. Prosjektet vil bli evaluert i stortingsmeldingen om gjennomføringen av råfiskloven og fiskeeksportloven i 2007, og vil danne grunnlag for vurdering av om det er behov for endring av råfiskloven.

Norges Råfisklag har vinteren 2005 startet et prøveprosjekt med auksjon av ferskt fiskeråstoff på Myre i Vesterålen. Formålet med prosjektet er å få prøvd ut de praktiske og prinsipielle problemstillingene knyttet til etableringen av en auksjon for førstehåndsmsetningen av fersk fisk fra en mottaksenhet.

Meklingsinstans i forhandlinger om pris og oppgjørsregler

Salgslagene, FHL og NSL er oppfordret til å etablere en meklingsinstans som en prøveordning. Denne skal benyttes ved uenighet om prisfastsettelsen på førstehåndsmsetning. Kostnadene ved meklingen skal deles likt mellom de deltakende parter. Dette er en prøveordning som skal evalueres etter to år.

Strukturtiltak i fiskeflåten

Det er iverksatt en rekke ordninger både for hav- og kystflåten for å bidra til målsettingen om en strukturtilpasset flåte.

På bakgrunn av Stortingets behandling av St.meld. nr. 20 (2002-2003) Om strukturtiltak i kystflåten ble det fra 1. januar 2004 innført en strukturkvoteordning for kystfartøy over 15 meter. Ordningen innebærer at et fartøy får forhøyet sine kvoter tilsvarende 80 pst. av kvoten til det fartøy som tas ut av fiske. Samtidig ble det innført driftsordninger som en prøveordning for Finnmark, Troms og Sogn og Fjordane. Driftsordningene gir adgang til å utveksle kvoter mellom fartøy for en begrenset periode etter godkjenning av myndighetene, uten at et fartøy tas permanent ut av fiske. Prøveordningen ble utvidet til å gjelde hele landet den 16. april 2004.

Regjeringen har i tillegg etablert et strukturfond for kondemnering av fartøy under 15 meter. Strukturfondet ble iverksatt fra og med 1. juli 2003.

Når det gjelder strukturordningene i havfiskeflåten, har Regjeringen nå etablert en strukturkvoteordning til erstatning for enhetskvoteordningene etter mønster av strukturkvoteordningen for kystflåten. Hovedsakelig innebærer dette at den forhåndsfastsatte tidsbegrensningen for tildeling av enhetskvote er tatt bort. Det er

imidlertid ikke lagt inn noen alminnelig avkorting på 20 pst. av kvotetillegget ved bruk av strukturkvoteordningen for havfiskeflåten.

Regjeringen anser nå som det viktigste i struktureringsprosessen å sikre at de iverksatte tiltakene har den forventede og ønskede effekt.

TILTAK

- Regjeringen vil evaluere prøveordningen med driftsordning for kystfartøy under 28 meter i 2005. Dette for å vurdere om driftsordningene skal videreføres på permanent basis, eventuelt i en annen form. Regjeringen vil gjennomføre eventuelle endringer fra 2006.
- Regjeringen vil evaluere det femårige Strukturfondet for kondemnering av fartøy under 15 meter etter tredje driftsår i 2006. Evalueringen skal gi svar på om Strukturfondet har virket etter målsettingen, og om det har hatt ønsket effekt.
- Regjeringen vil evaluere strukturkvoteordningen for kystflåten i forbindelse med evalueringen av Strukturfondet, blant annet med sikte på å vurdere om strukturkvoteordningen skal utvides til også å omfatte noen av de fartøygruppene (under 15 meter) som i dag kan tildeles kondemneringstilskudd fra Strukturfondet.
- Regjeringen vil evaluere strukturkvoteordningen for havfiskeflåten i 2008, blant annet med sikte på å undersøke om ordningen har medført økt gjennomsnittlig driftstid for fartøyene i de ulike gruppene og dermed lagt til rette for forbedret lønnsomhet.

Ressursrente

Ved behandlingen av St. meld. nr. 20 (2002-2003) Strukturtiltak i kystfiskeflåten, sluttet stortingsflertallet seg til forslaget om at Regjeringen skal komme tilbake til Stortinget med en vurdering og eventuelt forslag om innføring av ressursrentebeskatning i fiskeriene. Ressursrenten er definert som avkastning på arbeid og kapital utover hva som er normalt i andre næringer, basert på utnyttelse av en begrenset naturressurs.

Innkrevning av ressursrente er et prinsipielt viktig spørsmål. Fiskeri- og Kystdepartementet har derfor påbegynt arbeidet med å utrede forhold rundt innkrevning av ressursrente i et forprosjekt i samarbeid med Samfunns- og næringslivsforskning AS.

Komiteens merknader

Komiteen legger til grunn at fiskeressursene er en samfunnsressurs som må forvaltes til beste for bosetting og næringsutvikling langs hele kysten. Det er en styrke at fiskerinæringen har en struktur der aktorene varierer i størrelse og at de hver på sin måte danner grunnlaget for levedyktige lokalsamfunn.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at fiskeressursene er fellesskapets eiendom og at fiskerettighetene derfor ikke kan privatiseres.

Flertallet viser til merknader i Innst. O. nr. 55 (1998-1999) hvor en enstemmig næringskomité viser til følgende:

"Komiteen vil påpeke at fiskeressursene tilhører det norske folk i fellesskap. Det er derfor i utgangspunktet ingen enkeltperson eller enkeltselskaper som kan gis evigvarende eksklusive rettigheter til vederlagsfritt å høste av og tjene på disse ressursene, mens andre stenges ute fra å delta i fisket"

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, uttalte deretter i innstillingen at:

"det er viktig at tidsavgrensningen som gjeld for einingskvotane vert vidareført".

Flertallet mener ut fra dette at det er kritikkverdig at departementet har foretatt en oppheving av tidsbegrensningen for enhetskvotene uten å forelegge saken for Stortinget.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringa leggje fram for Stortinget ei sak der ein gjennomgår erfaringane med fartykvoteringa i forhold til omsetjing av kvotar og flytting av kvoterettar mellom ulike distrikt."

Komiteen mener at det er behov for en betydelig fornyelse og oppgradering av fiskeflåten. Det må legges til rette for en moderne og variert flåte, som kan sikre industrien helårig tilgang på høykvalitets råstoff.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, mener at det bør settes i verk et program for fornyelse av kystfiskeflåten gjennom et samarbeid mellom Fiskeri- og kystdepartementet, Innovasjon Norge og fylkeskommunene.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at fartøyenes utforming bl.a. er underlagt bestemmelser om lengde og lastekapasitet. Med nye behov til bruk av fiskefartøyene kan det vise seg nødvendig også å stille andre krav til utformingen. For å kunne sikre kvaliteten på både fisk og biprodukter, føring av levende fanget fisk og andre former for drift, mener disse medlemmer at departementet må vise forståelse for at det kan være nødvendig å dispensere fra gjeldende regelverk, eventuelt uforme nye regler hva angår fartøytyper, lengde, lasteevne og andre forskriftsbaserte bestemmelser. På den annen side presiserer disse medlemmer at dette ikke er ment å skulle gi rett til økte kvoter.

Et tredje flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, ser det ikke

som noe mål i seg selv å redusere antall fiskefartøy, men det er et mål å redusere overkapasiteten slik at en unngår økt press på ressursene og slik at lønnsomheten i flåten forbedres. For å oppnå dette må antall fartøy reduseres. Økt lønnsomhet og gode inntekter er den viktigste forutsetningen for å øke rekrutteringen av ungdom i næringen.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti viser til at Sosialistisk Venstreparti gikk imot opprettinga av eit strukturfond for å kjøpe ut kapasitet i den minste flåten under 15 meter. Vidare viser desse medlemene til at partiet subsidiært gjekk inn for at strukturfondet skulle innrettast slik at det vart brukt til kondemnering av ulønnsame, eldre og uhøvelege farty. Sett i forhold til fornying av fiskeflåten ville dette ha vore ein langt betre strategi.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti vil understreke at det er viktig med fornyelse i flåten, både for å sikre trygge og stabile arbeidsplasser og for å bli i stand til å nyttiggjøre større del av råstoffet. Disse medlemmer mener at trygge og stabile arbeidsplasser er det beste rekrutteringstiltaket for ungdom.

Den viktigste forutsetningen for å få fornyelse vil være bedre lønnsomhet i alle flåtegrupper. Ved å redusere overkapasiteten gjennom å redusere antallet båter unngår en press på ressursene og sikrer bedre lønnsomhet. Disse medlemmer viser til de ulike strukturtiltak Regjeringa har innført.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at overkapasitet oftast blir halde fram som årsaka til dårleg inntening i fiskerinæringa. Frå 1990 til 2000 har farty i flåten under 10 meter hatt ein kapasitetsreduksjon på 65 pst., medan båtar mellom 21 og 28 meter har hatt ein kapasitetsauke på 91 pst. og flåten mellom 10 og 15 meter har auka med 39 pst. Den totale reduksjonen i talet på farty er i perioden redusert med 24 pst., medan den samla tekniske fangstkapasiteten har auka med om lag 30 pst. Dette demonstrerer at eit einseitig fokus på reduksjon av talet på fiskefarty er misforstått. Desse medlemene meiner problemet med overkapasitet ikkje er knytt til utnyttinga av fartyet som flytende stål-innretning, men til investert kapital. Eit einseitig fokus på å redusere talet på farty og talet på fiskarar blir derfor for snevert. På denne bakgrunn har desse medlemene vore usamde i strukturtiltaka som er sette i verk overfor kystflåten.

Desse medlemene viser til Riksrevisjonens forvaltningsrapport for fiskerinæringa. Undersøkinga viste at den tekniske kapasiteten i fiskeflåten har auka, sjølv om målet i mange år har vore å redusere den. Riksrevisjonen stilte derfor spørsmål ved om verke midla er effektive i forhold til det uttalte målet om å redusere kapasiteten. Riksrevisjonen påpeikte også at det ikkje er gjennomført systematiske analysar av korleis føresegnar og reguleringar verkar i forhold til dei

politiske måla, og at det heller ikkje er gjennomført evalueringar av dei kapasitetsreducerande tiltaka. Desse medlemene konstaterer at Fiskeri- og Kystdepartementet no vil gjennomføre evalueringar av dei tiltaka som er sett i verk. Desse medlemene meiner at slike evalueringar burde ha vore gjennomført før ein innførte strukturkvoteordninga i kystflåten og oppheva tidsavgrensinga for einingskvoteordninga i havfiskeflåten, og at konsekvensanalysar skal gjennomførast før ein set i verk slike tiltak.

Komiteen mener at for å sikre et bærekraftig fiske, for å hindre økonomisk og miljømessig kriminalitet og for å sikre ryddige forhold internt i næringen, er det nødvendig å styrke ressurskontrollen. Kontrollmyndighetene må ha tilstrekkelige ressurser til å kunne foreta jevnlig inspeksjoner om bord under utøvelse av fisket.

Komiteen fremmer følgende forslag:

"Stortinget mener det er nødvendig å styrke ressurskontrollen i fisket, og ber Regjeringen om å fremme nødvendige forslag for å oppnå dette."

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at deltakerloven og råfiskloven skal ligge fast.

Flertallet vil ikke motsette seg at det gjennomføres prøveprosjekter med langsiktige salgavtaler og med auksjon, men det forutsettes at dette eventuelt ligger innenfor rammen av råfiskloven.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti er positive til at det innføres en nøytral meklingsinstans som ved konflikt mellom partene kan vurdere pris og også andre forretningsmessige forhold mellom fiskeindustrien og fiskerne. Disse medlemmer er positive til at det åpnes for langsiktige leveringsavtaler mellom fiskere og fiskeindustrien, og ber om at det skapes rom for at slike leveringsavtaler får reelt innhold.

Disse medlemmer vil også vise til meldingen der det under kapittelet om langsiktige leveringsavtaler vises til at "avtalen må normalt inngås senest 14 dager før første levering. Dette skal gjelde for alle fiskerier. Avtalens varighet er det opp til kjøper og selger å avgjøre, og den kan gjelde for inntil ett år".

Disse medlemmer støtter ikke dette og mener det må være opp til kjøper og selger å avtale premisene for en slik avtale innenfor råfiskloven.

Komiteen har merket seg at meldingen tar opp spørsmålet om innføring av nasjonal ressursrente.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, mener at dagens avgiftsbelastning på fiskeflåten nå er ganske omfattende, og frykter at en ytterligere belastning kan få uheldige konsekvenser for næringa og gi utilsiktede virkninger for samfunnet.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti har merket seg at det i Regjeringens forslag til revidert nasjonalbudsjett foreslås å redusere produktavgiften med 10 pst. Dette utgjør ca. 70 mill. kroner i årseffekt. Disse medlemmer mener at dette er et viktig bidrag til å redusere avgiftsbelastningen for næringen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at fiskeriressursene skal forvaltes nasjonalt og at det er viktig å legge til grunn en struktur som kan gi en bærekraftig forvaltning av ressursene. Med stadige teknologiske forbedringer i flåte og fangstutstyr øker fangstkapasitet fra år til år. Det er derfor nødvendig å gjennomføre tiltak for å sikre at den samlede kapasiteten reduseres.

Disse medlemmer er av den oppfatning at deltakerloven og råfiskloven må liberaliseres slik at fiskerinnæringens rammevilkår gir et markedsfokus som er nødvendig i en verden med stadig sterkere konkurranse. Disse medlemmer vil videre fremheve at en liberalisering av lovverket vil skape en bedre balanse og forutsigbarhet i næringen.

Disse medlemmer mener at en vurdering av å innføre en ressursrente i fiskerinnæringen forutsetter at man fjerner de andre særlige avgiftene som er pålagt fiskerinnæringen og reduserer det totale avgiftstrykket for næringen.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at den kystnære flåten jamt over fangar større fisk og har mindre innslag av småfisk. Det mest lønsame i torskefiskeria er å la fisken vekse seg stor før han blir fanga. På grunn av vandringsmønsteret viser det seg at trålreiskap fangar fisk av mindre storleik enn den konvensjonelle flåten. Vridning av beskatningsmønsteret vil derfor vere eit vesentleg tiltak for å ivareta dei fiskeripolitiske målsetjingane. Desse medlemene vil derfor overføre ressursar frå den havgåande flåten til den kystnære konvensjonelle flåten.

Desse medlemene viser til at kystflåten gir fleire årsverk per eining fisk og brukar mindre enn ein tredel av drivstoffet til trålflåten. Tala til Budsjett-nemda for fiskeria viser i tillegg at enkelte fartygrupper innanfor kystflåten er meir lønsame og har større avkastning på investert kapital enn den havgåande flåten. Desse medlemene ønskjer ein variert fiskeflåte med havgåande og kystnære farty som kan bidra til busetjing og verdiskaping på land. Den havgåande flåten har grunnlaget sitt først og fremst i at han kan bidra til stabil råstofftilgang for produksjonsbedrifter på land. Desse medlemene meiner derfor at fabrikktrålflåten som i mindre grad bidrar til dette, bør utfasast over ein tiårsperiode og ressursane overført til kystflåten. Ein bør også leggje til rette for at mest mogleg råstoff blir frakta fersk til land for foredling, ved å redusere talet på frysetrålalar. Desse medlemene meiner at det kan vere aktuelt å avkorte kvotene for flåten som tar frossen fisk på land i den grad denne fisken går ut av landet til bearbeiding andre stader.

På denne bakgrunnen fremmer desse medlemene følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringa leggje fram for Stortinget ei sak om ressursfordelinga mellom dei ulike flåtegruppene."

Desse medlemene meiner at det store paradokset i norsk fiskeripolitikk er at gjennom fartykvoteordninga og ulike former for einingskvoteordningar har fiskarane blitt invitert til å betale for retten til å fiske. Denne investeringa kjem slik på toppen av investeringane i farty og bruk. Desse medlemene meiner at omsetjing av fiskekvotar fører til at fiskeria blir mindre lønsame. Kapitalbehovet aukar, grunnrenta blir tatt ut av næringa og i større grad overført finansinstitusjonane. Omsetjing av kvotar gjer det dessutan vanskelegare for den som vil inn i fiskeria. Desse medlemene vil komme omsetjinga av fiskerettar til livs. Ulike modellar må vurderast for å sikre at ikkje dei som har investert i rettार, kjem i ein vanskeleg finansiell situasjon, samtidig som eit nytt reguleringsystem må sikre at fellesskapets eige-dom ikkje blir kapitalisert og privatisert.

11. SAMSPILL MELLOM FORSKJELLIGE INTERESSER I HAV OG KYSTSONEN

Sammendrag

Aktørene i kystsonen er mange, og interessene kan være motstridende. Tilgang på areal til næringsutvikling kan stedvis bli en knapphetsfaktor. Regjeringa ønsker derfor å legge til rette for en arealbruk som gjennom samordning med andre sektorinteresser skaper minst mulig konflikter og som samtidig gir et godt grunnlag for marin næringsutvikling.

Fiskeri- og kystdepartementet er opptatt av å bidra til en positiv utvikling for reiselivsnæringa langs kysten. Når departementet avhender fyr-stasjoner, skal det legges til rette for at disse kan nyttas til beste for kystkultur og reiseliv. På grunn av omstruktureringer i fiskerinnæringa, er det ikke lenger aktiv fiskerivirksomhet i alle fiskerihavnene. Slike fiskerihavner kan derfor benyttes til andre formål som kan bidra til ny næringsaktivitet i kystsamfunnene, herunder tilrettelegging for økt turisme.

Regjeringens målsetting er at kystkulturen tas i bruk som en ressurs for næringsutvikling, og at turist- og fritidsfiske utvikles til et viktig bidrag til reiselivsnæringa.

Areal

Planlegging i kystsonen er fortsatt i en utviklingsfase. Dagens lovverk gir ikke alltid det nødvendige hjemmelsgrunnlag til å kunne regulere alle kryssende interesser som gjør seg gjeldende, og er heller ikke alltid egnet til dette. Det er viktig i utviklinga fremover at vi får til en helhetlig forvaltning på dette området. Kunnskap om de ulike interessene er i denne sammenheng viktig.

Langsiktig og forutsigbar tilgang til egnede kystarealer innenfor en ramme som også ivaretar andre vik-

tige samfunnshensyn, er en grunnleggende forutsetning for vidare vekst i havbruksnæringa. Kommunenes og regionenes engasjement i å legge til rette for havbruksnæringa i sin planlegging vil her være avgjørende.

I behandlinga av Innst. O. nr. 123 (2000-2001) ba Stortinget regjeringa om å utrede grunnlaget for å innføre arealavgift for havbruksnæringa. En slik avgift vil kunne svekke konkurransevnen til norsk havbruksnæring. På bakgrunn av dette er det viktig at dette virkemiddelet utredes nærmere før eventuell innføring vurderes.

Kunnskap om havbunnen, leveområdene og organismene som lever der er viktig både for å kunne foreta gode avveininger mellom ulike interesser og for å kunne vurdere mulighetene for fremtidig bioprospektering. Arbeidet med det nasjonale programmet for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold ledes av Miljøverndepartementet. Programmet er organisert i en rekke arbeidsgrupper, hvor arbeidsgruppen for kyst og hav er særlig relevant for marin næringsutvikling. Hittil har arbeidsgruppen prioritert å legge til rette for kartlegging og overvåking av marint biologisk mangfold i de nære kyst- og fjordområdene. Målsettingen er å utvikle en startpakke for kommunene som ledd i å få kartlagt kystsonen.

Geografiske informasjonssystem (GIS)

Den forventede veksten i fiskeri- og havbruksnæringa vil øke konkurransen om arealer, både mellom bruk og vern og mellom de ulike brukergruppene i kystsonen. Informasjon knyttet til kart har vist seg å være et effektivt verktøy både for å samordne informasjon fra mange kilder og for å illustrere ulike interessers arealbruk og -behov. Slik kartbasert informasjon vil gjøre det enklere for både myndigheter og næringsaktører å skaffe seg oversikt over arealbruk i et område. GIS vil være et viktig verktøy for vidare næringsutvikling.

Komiteens merknader

Komiteen er enig i at det er viktig at kommunene og fylkene legger opp til et nært samarbeid med ulike sektormyndigheter og andre relevante aktører, og bruker arealplanprosessene til å samordne og prioritere mellom kryssende interesser.

Komiteen viser i den sammenheng til det omfattende arbeidet som er foretatt i Astafjordområdet i Troms hvor seks kommuner i samarbeid med næringa, fylkeskommunen, veterinærmyndigheter, fiskeridirektoratet og fylkesmannen m.fl. har gjennomført en omfattende prosess med å samordne og prioritere mellom kryssende interesser og for å se arealene i sammenheng mellom kommunene. Erfaringene fra dette arbeidet kan med fordel overføres til andre.

Komiteen mener at det er svært viktig at slik omfattende planlegging og tilrettelegging foretas for derigjennom å legge til rette for økt verdiskaping og for å forhindre konflikter med andre interesser.

12. URBEFOLKNINGSSPØRSMÅL, SAMEPOLITIKK

Komiteens merknader

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at de sjøsamiske områdene har stor betydning for å opprettholde den samiske kulturen i disse områdene. Det tradisjonelle fisket som kombineres med en eller flere andre næringer, foregår først og fremst i fjordområdene. I disse sjøsamiske områdene driftes det i stor grad med små båter, en stor andel mindre enn 6 meter. Småbåtene i fjordene er avhengige av kort transport av fisk til mottaksanlegg på land.

Flertallet mener at det tradisjonelle fjordfisket i kombinasjon med andre næringer er en viktig bærer av den samiske kulturen og en av forutsetningene for bosetting på mange av de minste stedene.

Flertallet viser til behandlingen av finnmarksloven hvor et flertall i justiskomiteen, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, har fremmet følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen snarest mulig foreta en utredning av samer og andres rett til å fiske i havet utenfor Finnmark, herunder minimumskvote for båter under ti meter, og fremme en oppfølgende sak om dette for Stortinget".

Flertallet er enig i at det blir foretatt en slik utredning og at sak om dette blir forelagt Stortinget til behandling så snart som mulig.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, mener også at ressursgrunnlaget i fjordene må sikres blant annet gjennom fredning av deler av fjordene mot snurrevad og aktive redskaper, og vern av gytefelt.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at det med bakgrunn i rådene fra havforskerne er innført vernetiltak for norsk kysttorsk. Tiltakene består i fjordlinjer for begrensninger i utøvelsen av fisket og differensiering i redskapsbruk.

Disse medlemmer mener at disse tiltakene vil bidra til å sikre ressursgrunnlaget i fjordene. Disse tiltakene har gjort det mulig å opprettholde det tradisjonelle fisket og dermed næringsaktiviteten langs kysten. Disse medlemmer har merket seg at det er tatt hensyn spesielt til den minste flåten som har begrensede muligheter til å fiske ute på det åpne hav.

Komiteen konstaterer at mengden av kongekrabbe, særlig innerst i fjordene i Øst-Finnmark, er så stor at det tradisjonelle fisket med line og garn er meget sterkt hemmet. For de minste båtenes vedkommende er fisket til dels umuliggjort. Komiteen finner det derfor ikke urimelig at dette kompenseres, og ber om at det vurderes å gi kvote på kongekrabbe til båter under 7 meter.

Komiteen ber Regjeringa ta initiativ i de norskrussiske fiskeriforhandlingene slik at totalkvoten for kon-

gekrabbe blir økt vesentlig. Komiteen fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen ta initiativ i de norskrussiske fiskeriforhandlingene slik at totalkvoten for kongekrabbe blir økt vesentlig".

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, mener også at reguleringene på norsk side skal tilpasses slik at fangst på hunnkrabber blir tillatt og utkastpåbudet blir oppheva og erstatta med et forbud mot å kaste ut kongekrabber.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen ta nødvendige initiativ til at det blir mulig å endre reguleringene på norsk side slik at fangst på hunnkrabbe blir tillatt og utkastpåbudet blir opphevet og erstattet med et forbud mot å kaste ut kongekrabbe."

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at fisket etter kongekrabbe reguleres gjennom de årlige reguleringene. Disse medlemmer forutsetter at alle forhold relatert til dette fisket vurderes ved reguleringsarbeidet det enkelte år.

Disse medlemmer ber Regjeringen vurdere å oppheve lengdebegrensningene for deltakelse i fisket etter kongekrabbe som særlig foregår i de samiske områdene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at myndighetene i sin ressursforvaltning ikke skal gjennomføre særskilte tiltak begrunnet i å verne om interessene til befolkningsgrupper.

13. ANDRE TILTAK OG SAKER

Sammendrag

De nasjonale reguleringene av fiskeriene er et resultat av en prosess med kvoteforhandlinger med andre land, anbefalinger fra Reguleringsrådet og Fiskeridirektoratet, innspill fra ulike organisasjoner, samt politiske føringer. Bestemmelser om fordelingen av kvoter på norske fiskere og gjennomføringen av fisket fastsettes gjennom årlige forskrifter for hvert enkelt fiskeslag; reguleringsforskrifter.

Behandlingen i Reguleringsrådet erstatter den ordinære offentlige høringen av forskriftene. Saksdokumentene til Reguleringsrådets møter legges ut på Fiskeridirektoratets nettsider og er offentlig tilgjengelige. Alle interesserte har dermed også muligheten til å kommentere direktoratets reguleringsforslag. For å ivareta regionalpolitiske hensyn har Regjeringen høsten 2004 utvidet rådet med en representant for fylkeskommunene. Dette er en oppfølging av det økte engasjement fylkeskommunene har utvist som aktør innenfor fiskeripolitikken. Dette kommer også til uttrykk ved at fylkeskommunene fra 2003 har vært inkludert i den norske delegasjonen til møtene i Den norsk-russiske

fiskerikommisjon. Regjeringen tar sikte på at reguleringsrådet skal videreføres som høringsorgan.

Rekruttering til fiskeflåten

Det er bred enighet om behovet for å redusere antall fiskefartøy, og det er således ikke en farbar vei å fordele kvotegrunnlaget på enda flere aktører ved å ta kvoter fra fellesskapet til rekrutteringsformål.

Innovasjon Norge, fylkeskommunene og kommunene disponerer midler som benyttes til finansiering av fiskeriaktivitet. Bruken av disse midlene skal være i tråd med de overordnede fiskeripolitiske retningslinjene. Ved å prioritere rekruttering i disse retningslinjene vil Regjeringen oppfordre fylkeskommunen til sterkere å prioritere rekruttering innenfor gjeldende rammer til finansiering av fiskefartøy.

Fiskeflåten og skipsfart

Regjeringen la i skipsfartsmeldingen frem sitt syn på fiskeflåtens rammebetingelser i forhold til skipsfarten:

"Den norske fiskeflåten virker i et marked der de har fått eksklusiv adgang til å fiske på nasjonale ressurser, og har således et beskyttet næringsgrunnlag. Skipsfarten opererer i et åpent, globalt marked med stor internasjonal konkurranse. Det er derfor vesentlig forskjell i disse rammebetingelser.

Internasjonalt regelverk legger på samme måte som i Norge til grunn at dette er separate næringer. EUs retningslinjer for statsstøtte er spesielle med hensyn til støtte til verfts- og skipsfartsnæringen. I EØS-avtalen er det åpnet for særlige støtteordninger for skipsfartsnæringen. Fiskefartøyer er eksplisitt utelukket fra støtteordningene i retningslinjene for ordningene. (...)"

Det er således ikke aktuell politikk å etablere like skatte- og avgiftsordninger eller tilskuddsordninger for fiskeflåten som i skipsfarten. Dette gjelder blant annet tilskuddsordningene for sjøfolk, rederiskatt og regelverket for proviantering.

Vurdering av eventuell offentlig erstatningsordning ved pålagt avlving av oppdrettsfisk pga. sykdom

I vedtak i Stortinget 8. desember 1999 ble Regjeringen bedt om å drøfte prinsipielle og økonomiske konsekvenser av et forslag om at akvakulturnæringen behandles likt med husdyrnæringen med hensyn til erstatning etter pålegg om destruksjon som følge av påvist gruppe A-sykdom, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

En erstatningsordning som gir reell kompensasjon kan være en viktig faktor for å kunne bekjempe alvorlige smittsomme fiskesykdommer. Den vil sannsynligvis ha små handelspolitiske og handelsøkonomiske konsekvenser. På grunn av de store driftsenhetene i akvakultur blir den likevel uforholdmessig kostbar. De administrative lettelsene for det offentlige pga. bedret omdømme ved sykdomsbekjempelse kan ikke veie opp disse kostnadene. Risikoen for økonomiske tap for næringsutøvere ved sykdom må anses som en del av risikoen som er forbundet med all kommersiell virksomhet. Det er ikke rimelig at næringen skal kompenseres for iverksatte offentlige tiltak som den er tjent med at blir gjennomført. Etter en samlet vurdering av argumenter for og mot en erstatningsordning, har

Regjeringen derfor kommet til at det ikke bør innføres en offentlig erstatningsordning ved offentlig pålegg om avlving av fisk.

Regjeringen vil på det nåværende tidspunkt ikke foreslå å endre fiskernes skatte- og trygdemessige status.

Komiteens merknader

Komiteen mener det er viktig med rekrutteringskvoteordning slik at unge yrkesutøvere kan få prøve seg som fiskere i egen båt.

Komiteen fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en modell for rekrutteringskvoter for ungdom."

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, viser til at fiskernes skatte- og trygdemessige status ble behandlet av Stortinget på bakgrunn av Dokument nr. 8:57 (2001-2002). I Innst. S. nr. 163 (2001-2002) framkom følgende enstemmige vedtak:

"Stortinget ber Regjeringen utrede forslag til endringer i regelverket for folketrygden slik at det sosiale sikkerhetsnettet som folketrygden representerer, organiseres og finansieres på samme måte for fiskere og fangstfolk som for andre arbeidstakere. Dette utredningsarbeidet sees i sammenheng med den utredningen som er satt i gang angående pensjonsordning for fiskere".

Flertallet kan ikke se at dette er foretatt slik Stortinget forutsatte i sitt vedtak, og ber derfor om at saken utredes og forelegges Stortinget i egnet form.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til meldingen der Regjeringen tar opp spørsmålet om fiskeres og fangstfolks sosiale rettigheter. Disse medlemmer har registrert at det i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett for 2004 ble uttalt at en ville komme tilbake til dette spørsmålet i denne meldingen.

"Det er vurdert om regelverket for folketrygden skal endres slik at det sosiale sikkerhetsnettet som folketrygden representerer, skal organiseres og finansieres på samme måte for fiskere og fangstfolk, som for andre arbeidstakere."

(St.meld. nr. 19 (2004-2005)).

Videre heter det:

"Konsekvensene av en omlegging av skatt, folketrygdavgift og trygd for fiskere er så langt som mulig vurdert i sammenheng. Det grunnleggende tema har vært virkningene av at de vanlige regler som gjelder for arbeidsgivere, næringsdrivende og lønnstakere, også blir gjort gjeldende for denne næringen. Til sammen utgjør dette et svært komplekst saksområde. De indirekte virkninger av en omlegging vil være betydelige, og vil bety både fordeler og ulemper for fiskerne. Regjeringen vil på det nåværende tidspunkt ikke foreslå å endre fiskernes skatte- og trygdemessige status."

Disse medlemmer støtter Regjeringens vurderinger med den begrunnelse som er gitt i meldingen.

Eit anna fleirtal, medlemene frå Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, konstaterer at Regjeringa sitt fokus på å redusere talet på fiskarar, ikkje er sameineleg med å innføre ei ordning med rekrutteringskvotar for ungdom som vil etablere seg i fiskerinæringa. Dette fleirtalet er av den oppfatning at rekruttering til fiskerinæringa først og fremst er ei utfordring på grunn av omsetjinga av fiskerettar. Rekrutteringskvotar vil kunne vere eit verkemiddel for å gjere inngangen til fiskerinæringa lettare.

Dette fleirtalet var mot oppseiinga av Hovedavtalen for fiskeria. Sjølv om enkelte av verkemidla er vidareført som løyvingar over statsbudsjettet, meiner fleirtalet at dei offentlege bidraga til næringstiltak i fiskeria er altfor beskjedne. Føringstilskott og lineegningstilskott er gode og målretta tiltak som har mykje å seie der dei blir brukt. Dette fleirtalet meiner det er spesielt viktig med tiltak som er med å halde oppe eit system med desentraliserte mottaksstasjonar for den minste flåten.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til Dokument nr. 8:30 (2004-2005) og Innst S. nr. 120 (2004-2005) der det ble varslet at disse forslag ville bli sett i sammenheng med behandlinga av St.meld. nr. 19 (2004-2005).

Disse medlemmer kan ikke se at den økonomiske situasjonen i fiskeindustrien har endret seg vesentlig siden den gang, og finner derfor grunn til å fremme følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen etablere et kapitalfond som skal bidra til langsiktig omstilling av fiskeindustrien for å skape varige arbeidsplasser og fremme verdiskaping i næringa."

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede ulike skatteincentiver som kan stimulere aktørene i næringa til å inngå avtaler om jevnere råstoffleveranser."

14. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringa leggje fram for Stortinget ei sak om ressursfordelinga mellom dei ulike flåtegruppene.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen etablere et kapitalfond som skal bidra til langsiktig omstilling av fiskeindustrien for å skape varige arbeidsplasser og fremme verdiskaping i næringa.

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen utrede ulike skatteincentiver som kan stimulere aktørene i næringa til å inngå avtaler om jevnere råstoffleveranser.

15. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteens tilråding II, III, V og VI fremmes av en samlet komité.

Komiteens tilråding I fremmes av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet.

Komiteens tilråding IV fremmes av Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber Regjeringa leggje fram for Stortinget ei sak der ein gjennomgår erfaringane med fartykvoteordninga i forhold til omsetjing av kvotar og flytting av kvoterettar mellom ulike distrikt.

II

Stortinget mener det er nødvendig å styrke ressurskontrollen i fisket, og ber Regjeringen om å fremme nødvendige forslag for å oppnå dette.

III

Stortinget ber Regjeringen ta initiativ i de norskrussiske fiskeriforhandlingene slik at totalkvoten for kongekrabbe blir økt vesentlig.

IV

Stortinget ber Regjeringen ta nødvendige initiativ til at det blir mulig å endre reguleringene på norsk side slik at fangst på hunnkrabbe blir tillatt og utkastpåbudet blir opphevet og erstattet med et forbud mot å kaste ut kongekrabbe.

V

Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en modell for rekrutteringskvoter for ungdom.

VI

St.meld. nr. 19 (2004-2005) - om marin næringsutvikling Den blå åker - vedlegges protokollen.

Oslo, i næringskomiteen, den 19. mai 2005

Olav Akselsen
leder

Bendiks Harald Arnesen
ordfører

